

גיטין מותרין

קמא

דף קא:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קכב

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמח)

קכב [א] (שמואל א טו) **וגם נצח ישראל לא ישקר**. כי זה ידוע[ב] שמדת הנצחון [ג] אינה סובלת האמת, כי אף אם יראה לעינים דבר אמת, ידחה אותו מחמת הנצחון [ד], וזה מבורר מאוד[ה]. אך לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה כי הקב"ה אף בהנצחון הוא אמת, ואינו משקר ח"ו. וזהו **וגם נצח ישראל לא ישקר** :

קכג [ו] **העיקר** והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור [ז], ולקבל דבריו על כל **אשר יאמר כי הוא זה** [ח], דבר קטן ודבר גדול. ולבלי לנטות ח"ו מדבריו **ימין ושמאל** [ט], כמשארז"ל (בפרי פ' שופטים [י]) אפי' אומר לך על ימין שמאל וכו'. ולהשליך מאתו כל החכמות, ולסלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור [יא]. וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו, אינו בשלימות ואינו מקושר להצדיק. ויישראל בעת קבלת התורה היו להם חכמות גדולות, כי אז היו עובדי ע"ז שבימיהם, שהיה טעותם ע"פ חכמות והקירות גדולות כידוע [יב]. ולולי שהיו ישראל משליכין [יג]מעצמם החכמות, לא היו מקבלים התורה. כי היו יכולים לכפור בכל ח"ו ולא היה מועיל להם כל מה שעשה משה רבינו עמהם [יד]. ואפי' כל האותות והמופתים הנוראים שעשה לעיניהם, לא הי' מועיל להם, כי גם עתה נמצאים אפיקורסים הכופרים ע"י שטות וטעות חכמתם. אך ישראל עם קדוש ראו האמת והשליכו החכמות, **והאמינו בה' ובמשה עבדו** [טו], ועי"ז קבלו התורה. והיינו שתרגם אונקלוס (דברים לב) **עם נבל ולא חכם**, עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו. כי עיקר קבלת התורה היה ע"י ולא חכימו, היינו ע"י שהשליכו מאתם כל החכמות כנ"ל : וזה **נבל** ר"ת **לב נ**תיבות שהוא כלליות התורה, והיא[טז] החכמה האמיתיות, אשר אצלה כל החכמות בטלים. והיינו נבל, שהיא בחי' התורה הנקראת נובלות החכמה העליונה (ב"ר פ' יז): [יז](ובוא וראה שעתה מבואר ומיושב התרגום הזה, שהוא פליאה גדולה, וכל העולם תמהים עליו [יח], מה ענין תיבת נבל לתרגמו על קבלת התורה. אך עתה מה נמלצו לחיך דברי התרגום האלו) [כ]: והעיקר העבודה להיות **תם וישר ירא אלקים וסר מרע** [יט] בלי שום חכמות. ושלמה המלך ע"ה אחר שכתוב בו (מלכים א ה) **ויחכם מכל האדם**, אמר (משלי ל) **כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי**. וכן אמר אסף (תהלים עג) **ואני בער** [כא]**ולא אדע בהמות הייתי עמך** [כב]. וכן כתיב[כג] (משלי כא) **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'** :

קכד [כה] **שיר מזמור למנצח** [כו], זמרו למי שמנצחין אותו ושמח (פסחים קיט.)[כז]. כי כשמדבר לפני הקב"ה ומפרש שיחתו בטענות ובקשות, רוצה לנצח את הקב"ה בכיכול, והש"י יש לו תענוג מזה [כח]. ע"כ שולח לו דיבורים שיוכל לנצח אותו בכיכול, כדי לקבל התענוג. כי בלא זה בוודאי לא הי' אפשר לכבשר ודם לנצח את הקב"ה, אך הש"י עצמו שולח ומזמין לו דיבורים וטענות לנצח אותו כנ"ל :

קכה [כט] (שמות טז) **ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' וכו'** ולמדו רז"ל (שבת קיז ע"ב) מכאן שחייב לאכול שלש סעודות בשבת, כי תלתא **היום** כתיבי [ל]. נמצא שעל כל סעודה מג' סעודות כתוב[לא] היום, לרמז שלא לאכול בסעודה של שבת רק בשביל היום. כי לפעמים אוכלים בשביל שרעב מאתמול [לב], ולפעמים בשביל שלא יהא רעב למחר, אך בכל סעודה מג' סעודות של שבת, לא יאכל כ"א בשביל היום, היינו סעודה זו לא בשביל קודם ולא בשביל אח"כ: [לג]זה הענין לא שמעתי מפיו הק' בעצמו, רק מפי אחר שאמר משמו, וכתבתיו כמו ששמעתי. אח"כ נזדמן שדברתי עמו ז"ל מענין זה, ופקפק בעצמו ע"ז [לד]. ואמר הלא אכילת שבת יקרה מאד מאד, וכמבואר בכל דברי רז"ל שבשבת צריכין דווקא לאכול ולשתות ולהרבות במעדנים. והבנתי שאין כוונתו במאמר זה הנ"ל למעט באכילת שבת ח"ו. ותוכן כוונתו במאמר זה לא ביאר לי כלל, כי לא זכיתי לדבר עמו עוד ממאמר זה. רק אח"כ שמענו מפיו הק' ז"ל כמה וכמה תורות על ענין מעלת קדושת אכילת שבת שיקרה מאד, ואמר בפירוש שצריכין בשבת להרבות במאכל ובמשתה כפשוטו [לה] כי אכילת שבת היא כולה אלקות כולה קודש וכו'. ע' בהתורה שאלו את ריב"ק בסי' נז, ולקמן [לו] מ"ש שם שעיקר כבוד שבת הוא האכילה ע"ש ועוד בכמה מקומות (לז)]:

קכו [לח] **בזוהר** בכמה מקומות ששבחו החבריא את רשב"י איתא וי לדרא כד תסתלק פוק עיין ותשכח (לט). והוא בחי' [כ] **שבת ויונפש** כיון ששבת וי אבדה נפש (ביצה טז)[מא][מב]. היינו שמחמת גודל התענוג של הנפש יתירה שבא בשבת, ע"כ מתחילים תיכף להתגעגע ולהצטער על אבידת הנפש במ"ש. כן החבריא מחמת גודל התענוגים והשעשועים שקבלו מרבם רשב"י, ע"כ תיכף ומיד התחילו להתגעגע, ועלה על לבם צער ההסתלקות שיהיה להם : **בכל** מקום ששבחו החבריא את רשב"י על שגילה להם סוד נפלא מצאנו שאמ"כ אמר להם עוד חידושי תורה [מג]:

קכז [מד] **הבגדים** הם בסוד החשמ"ל שהוא שמירה [מה]. וע"כ הבגדים יהיו שלימים תמיד ולא קרועים, כי הוא קלקול השמירה: הבגדים בעצמן תובעין את האדם אם לא נזהר בשמירתן לכבדן כראוי ולהחזיק בנקיות [מו]: [מז]גודל אזהרה זאת לשמור את הבגדים מכתמים ע' לעיל בסי' כט] :

קכח [מה] **אותא** בגמ' (יומ' סט ע"ב) לענין היצה"ר דעבירה דהיינו של תאוות המשגל, כחלינהו [מט]לעיני' [נ]וישבקוה. נמצא שאע"פ שסימו את עיני היצה"ר של ניאוף אעפ"כ נשאר. וזה בחי' מה שנמצא לפעמים באנשים הכשרים [נא]קצת, שמחמת שנוגע יראת ה' בלבו הוא משפיל עיניו ואינו מסתכל בנשים, ואעפ"כ הוא גונב את העין כלאחר יד, ומסתכל מן הצד. והוא בחי' כחלינהו [נב]לעיני' דיצרא, שמסמא עיני היצה"ר שרוצה

[א] לא ידוע מתי והיכן נאמרה

[ב] בדפוי"ר - ידוע למחקרים

[ג] עיין תורה עה ותורה קכד

[ד] פ' ולא יודה שטעה ועיין פלא יועץ ערך טעות אין אדם בעולם שלא יטעה. ועיין אבות ה' ד' אחת מז' מדות החכם מודה על האמת. עיין מהר"ל נצח ישראל פי"ח עפ"י פסחים קיח: לישובים לפני ה' זה המכיר חבירו בישיבה הפי' שמודה לו על האמת. עיין לק"ה ברכות ראיה וברכות פרשיות ה' ב'

[ה] מתרלו - מאד

[ו] לא ידוע מתי והיכן נאמרה. שיחה הקשורה לבאן עיין מהר"ן אות שכ

[ז] עניין ההתקשרות נזכר ט' תורות בליקוטי מוהר"ן תורה ב' אות ו' ותורה ד' תורה ט' תורה לד אות ח' ותורה מג, קכג, קלה, קעו, ריא.

עוד עיין שו"ת רדב"ז ח"ג תעב. ואור החיים ריש פרשת חקת.

[ח] לשה"כ שמות כב ח'

[ט] דברים יז יא

[י] בתקפא- כמשארז"ל, בתרלו תוקן

[יא] פסקא יא, הובא בפרש"י דברים יז הנ"ל ועי"ש ט"ו עה"ת ועיין תנחומא נשא פרק כט ועיין שו"ת מלמד להועיל ח"ג סימן פב הקושיא הידועה מירושלמי הוריות ומ"ב הדנים בזה. ובספר חפץ ה' לבעל אור החיים על הוריות פ"א (דף פב. במהדו' ניו יורק תרפח)

[יב] ראה שיש"ק ח"א תרלד

[יג] ישראל עבדו ע"ז כמבואר במדרש שוחר טוב סי שמה"ד קטרנה על הים הללו עע"ז והללו עע"ז. והיו חכמים בהחכמת מצרים עיין זוהר ח"ג דף ע. עשר מיני חכמה ירדו לעולם וכולם ירדו למצרים ונטמאו שם. ועיין במדבר רבה יט ג' וזוהר וארא ל: נהרי דמצראי מנדלין בעלי כשפים ו' מיני חכמות כישוף וזוהר מדרש נעלם חיי שרה קכה. וילקוט ראובני עה"פ ונגר יוצא מעדן וזוהר חדש שה"ש לסוסתי ברכבי פרעה ע"ש ועיין ספר אור זרוע לצדיק (לרבי צדוק הכהן) אות ו'.

[יד] מתרצו - מעצמן

[טו] רמב"ם יסודי תורה פ"ח א' ב'

[טז] שמות יד לא, מכילתא בשלח פ"ו

[יז] בדפוי"ר והי"א החכמה האמיתית, בתרלד- והוא

[יח] מהרנ"ת בתקפא

[יט] עיין קול אליהו עה"ת להגר"א.

[כ] **ועיין שוחר טוב תהלים קיט בתמימות קבלו ישראל את התורה וכו' ל"ש**

[כא] לשה"כ איוב א' ושם א' ח'

ושם ב' ג'

[כב] בתרלד- ולא, ומתרלו- לא (בפסוק כתוב ולא) בדפוי"ר ליתא לתיבות ואני בער ולא אדע

[כג] עיין שיחות הר"ן טו. חולין ה: ויקרא רבה כו סוף פסקא א', ועיין מיה מלי בלמקיים י"ח ס' ל"ה ענין התמימות, מבלר עפ"י קוקוין כה: טעמא שקמיין כהמה קומ"ל לה ומלה ונעבד לה מעוכל.

[כד] בתרלד- כתוב

[כה] לא ידוע מתי והיכן נאמרה

[כו] הקרוב ללשון רבינו בתהלים סו א' למנצח שיר מזמור. ושם פח א שיר מזמור לבני קרח למנצח.

[כז] שם הגרסא למנצח מזמור לדוד ופרשו רש"י ורשב"ם מדלא כתיב למנצח משמע שנותן כח לבריות לנצחו. וכן הגרסא בעין יעקב ובילקוט שמעוני ישעיהו מג רמז תנח ותהלים ד' רמז תרכו וצ"ע גרסת רבינו שיר מזמור למנצח. מה שקשה כאן מסנהדרין קו עיין פתח עינים לחיד"א ובן יהוידע על פסחים שם.

[כח] עיין שיחות הר"ן סט

[כט] תורה זו שמע מהרנ"ת מאחר ששמע מרבינו, לא ידוע מתי והיכן נאמרה

[ל] שם

[לא] גם בדפוי"ר ותרלד- כתוב, ומתרלו - כתיב

[לב] לכאורה צ"ע מש"ע או"ח סימן רמט סעיף ב' שלא לקבוע סעודה בע"ש כדי שיכנס לשבת תאב לאכול. ועיין פל"ח.

[לג] מהרנ"ת בתקפא

[לד] למה מקפק עיין פל"ח הנ"ל בסוף דבריו.

[לה] עיין חיי מוהר"ן סימן לב. ושי"ש ח"ב סימן רפה. ושעם וקנים (אידיש) יב עמ' 30. ובשי"ש חדש ח"ב אות תשסז. ובעש"ט עה"ת בראשית אות פה פו פז לענג החומר כדי שיוכל הצורה לשמוח ע"ש.

[לו] * בסי' רעו [ועיין גם תורה רעו]

[לז] **עיין בספר נגיד ומצוה להארי"ל וכן במשנת חסידים** [על התפילות מסכת ליל שבת פ"ד אות ז] **שכתב להדיא שאעפ"י שיאכל בשבת יותר מהצורך אינו הולך לחיצונים כמו בחול אלא כאלו נבלע באברים** [כך כתב בתולו אבל בפל"ח כתוב כולו נבלע באברים וכן תוקן כאן בהגה זו מתרצו- כולו נבלע באברים. וכן הלשון במשנת חסידים מהדורא תקכד. ובמקדש מלך על זוהר ויקהל ריח. בשם סה"ב להאריז"ל הכל נבלע באברים, עיין תורה יז תנינא]

[לח] לא ידוע מתי והיכן נאמרה

[לט] * עיין זוהר ח"א דף פג וצב ובח"ב כג סח פו פז פס (בתרצו כתוב סו סז סט במקום פו פז פס) ובתשבצים תוקן

[מ] * שמות לא יז

[מא] בתקפא – (ביצה טו) בתשבכ תוקן

[מב] ובתענית כו: ובמדרש שכל טוב שמות סז ועיין בעש"ט עה"ת כי תשא אות ו' ז'

[מג] עיין לק"ה כבוד רבו ג' ב', ושם שבועות ב' כג

[מד] לא ידוע מתי והיכן נאמרה

[מה] פע"ח שער התפלה פ"ב פ"ג, לק"ה ציצית א' וראשית הגו א' ד'

[מו] צ"ע משיחות הר"ן ק' ומעשה מבעל תפלה ועל בגדים לא היה מקפיד כלל.

[מז] מוהרנ"ת בתקפא

[מח] לא ידוע מתי והיכן נאמרה

[מט] דפוי"ר– לעיני, משך הנחל– לְעֵינָה, (בגמרא לעניה)

[נ] גם בתרלד- ושבקוה, ומתרלו- ושבקוהו. בדפוי"ר ליתא לתיבה זו וכל תורה זו אינה שם אלא בקיצור מאד ובתקפא הרחיב מוהרנ"ת

[נא] גרסת דפוי"ר עד כאן היא – איתא בגמ' כחלינהו לעיניא דיצה"ר והוא ענין שיש בני אדם שמחמת וכו' (והיותר הוסיף ותיקן מוהרנ"ת בתקפא)

[נב] דפוי"ר– לעיני, מתרלו- לעיניה, משך הנחל– לְעֵינָה, (בגמרא לעניה)

מאמר וגם נצח ישראל לא ישקר

מספה״ק ליקוטי מוהר״ן

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

רבנו דבר כאן על מדת ההתנצחות, שבשר ודם שלא תיקן אותה, אזי ישותו וגאוותו דוחק בו לנצח את חברו להוכיח צדקתו, ולשם כך דוחה גם את האמת גם הנראית בחוש.

ליקוטי הלכות

או״ח ראיה וברכות פרטיות הלכה ה אות ב׳ – כִּי הַנֵּצָחוֹן שֶׁאֵינוֹ בִּשְׁבִיל הָאֱמֶת לְאֱמִתּוֹ כַּאֲשֶׁר ה׳ יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ הָאֱמֶת, אֵין נִקְרָא בְּשֵׁם נֵצָחוֹן כְּלָל, אַדְרַבָּא הוּא מְנַצֵּחַ אֶת עַצְמוֹ בְּעַצְמוֹ. כִּי נֵצָחוֹן יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פֵּרוּשִׁים, לְשׁוֹן נֵצָחוֹן וּלְשׁוֹן נֵצַח־חִזּוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּעֵרוּבִין כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נֶצַח סֶלָה וָעֶד אֵין לוֹ הֶפְסֵק לְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים וְכוּ׳. וּמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הָאֱמֶת שְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים אֶחָד. כִּי רַק הַנֵּצָחוֹן הַנִּצְחִי זֶהוּ נִצָּחוֹן שֶׁהוּא לְפִי שָׁעָה בְּזֶה הָעוֹלָם אֵינוֹ נִצָּחוֹן כְּלָל. אַדְרַבָּא הוּא מְנַצֵּחַ אֶת עַצְמוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה הוּא עוֹשֶׂה רָעָה לְעַצְמוֹ לָנֶצַח. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב עַת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרָע לוֹ. הַיְנוּ לְרַע לוֹ בְּעַצְמוֹ כַּמּוּבָא. וְעַל פִּי רֹב רוֹאִין גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה סוֹפָם הָרַע שֶׁל בַּעֲלֵי נִצָּחוֹן דְּסִטְרָא אָחֳרָא. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמִשְׁנָה עַל דְּאַטְפּוּהָ וְכוּ׳. וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִין בְּחוּשׁ שֶׁלִּפְעָמִים מִתְגַּבֵּר זֶה הַשַּׂר אוֹ הַמֶּלֶךְ וּמְנַצֵּחַ כַּמָּה מִלְחָמוֹת, וְאַחַר כָּךְ עוֹמְדִים עָלָיו וּמְנַצְּחִים אוֹתוֹ וּמַשְׁפִּילִים אוֹתוֹ עַד לֶעָפָר וְאֵם יֵשׁ שֶׁמַּצְלִיחַ כָּל יָמָיו עוֹמְדִים אַחַר כָּךְ עַל בָּנָיו וּמְנַצְּחִים אוֹתָם כַּמְבֹאָר בִּמְלָכִים בְּכָל מַלְכֵי עַשֶּׁרֶת הַשְּׁבָטִים, שֶׁבְּתְחִלָּה נִתְקַשֵּׁר זֶה עַל זֶה וְנִצְּחוֹ. ...**עַל כֵּן** עִקַּר הַנֵּצָחוֹן הוּא נִצָּחוֹן נִצְחִי, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁזּוֹכֶה לְנַצֵּחַ אֶת עַצְמוֹ לְנַצֵּחַ תַּאֲוֹתָיו וּמִדּוֹתָיו הָרָעִים וּלְנַצֵּחַ אֶת כָּל הָרוֹצִים לְמָנְעוֹ מִנְּקֻדַּת הָאֱמֶת וּלְהַרְחִיקוֹ עַל יְדֵי זֶה מֵאֲבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם חַס וְשָׁלוֹם. כִּי מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נָתַן לַשָּׁמַיִם בֶּאֱמֶת, הוּא מְנַצֵּחַ תָּמִיד אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה. כִּי מִי שֶׁכְּבָר נָתַן בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ בִּשְׁבִיל סִטְרָא דִּקְדֻשָּׁה, אֵיךְ שֶׁמִּתְנַהֵג עִמּוֹ הוּא מְנַצֵּחַ תָּמִיד. כִּי כָּל פְּעָלָה וּתְנוּעָה קְטַנָּה וּגְדוֹלָה שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הַנֵּצָחוֹן הַזֶּה, הֵיא נִשְׁאֶרֶת קַיֶּמֶת לָנֶצַח לְעוֹלְמֵי עַד וּלְנֶצַח נְצָחִים. ...**מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נָתַן** אֶל הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוּא מְנַצֵּחַ תָּמִיד וְכַמּוּבָן מִדִּבְרֵי אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל פָּסוּק וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר, (עַיֵּן שָׁם בְּסִימָן קכ״ב לִקּוּטֵי חֵלֶק א) מַה שֶּׁכָּתַב שָׁם שֶׁנִּצָּחוֹן אֵינוֹ סוֹבֵל הָאֱמֶת. אֲבָל ה׳ יִתְבָּרַךְ אֲפִלּוּ בְּנִצָּחוֹנוֹ לֹא יְשַׁקֵּר חַס וְשָׁלוֹם. הַיְנוּ כַּנַּ״ל **כִּי רַק ה׳ יִתְבָּרַךְ וְכֹל הַחֲפֵצִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בֶּאֱמֶת, הֵם זוֹכִים לִבְחִינַת נֶצַח**, הַיְנוּ בְּחִינַת נִצָּחוֹן הָאֱמִתִּי בְּחִינַת נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר. אֲבָל שְׁאָר הַנִּצָּחוֹנוֹת הֵם כְּלֹם שֶׁקֶר וְאֵינָם יְכוֹלִים לִסְבֹּל הָאֱמֶת, וְכָל מַה שֶּׁיֹּאמְרוּ לָהֶם דִּבְרֵי אֱמֶת נִפְלָא וְנוֹרָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַכְחִישׁוֹ בְּשׁוּם שֵׂכֶל הָאֱמִתִּי, הֵם דּוֹחִין אוֹתוֹ בַּאֲמִתְלָאוֹת שֶׁל שְׁטוּת וְהֶבֶל מֻחְמָת נִצָּחוֹנָם הָרַע. כִּי הֵם בִּבְחִינַת הָרַע עַיִן הַנַּ״ל. וְעַל כֵּן בֶּאֱמֶת שׁוֹכְחִים בָּעוֹלָם הַבָּא וְאֵינָם חוֹשְׁבִים עַל אַחֲרִיתָם כְּלָל, כַּאֲשֶׁר הֵם יוֹדְעִים בְּעַצְמָם מַעֲלַת צִדְקָתָם וּקְדֻשָּׁתָם בְּכָל הַתַּאֲוֹוֹת וְהַמִּדּוֹת אֵיךְ הֵם מְשֻׁקָּעִים בְּכָל הַטֻּנּוּפִים, כַּאֲשֶׁר רַבָּם מוֹדִים בְּפִיהֶם, וְגַם מַחְשַׁבְתָּם נִכָּר מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיהֶם. וְאֵין לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה כְּאֵן כִּי הָאֱמֶת עֵד לְעַצְמוֹ: וְכֵן מִבֹּאר בְּהָא״ב בְּאוֹת מְרִיבָה (סִימָן יג) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ מִי שֶׁהוּא נִצָּחָן בָּא לִידֵי שִׂכְחָה עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. (אות יב) **כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא נֵצָחָן אֲמִתִּי** בְּחִינַת (שְׁמוּאֵל א טו, כט): ״וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר״, כִּי מוֹאֵס בְּנִצָּחוֹן שֶׁל שֶׁקֶר. וְעַל כֵּן נִצָּחוֹנוֹ הוּא כְּשֶׁאֲנַחְנוּ מְנַצְּחִים אוֹתוֹ, עַד שֶׁפּוֹעֲלִים אֶצְלוֹ שֶׁיִּשִׁיבֵנוּ אֵלָיו. כִּי בָּאֱלֹה הוּא חָפֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נ, טו): ״וְקָרְאֵנִי בְּיוֹם צָרָה אֲחַלְּצְךָ וּתְכַבְּדָנְנִי״

או״ח ברכת השחר הלכה ג אות י א– וְזֶהוּ הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִּינָה – ׳שֶׂכְוִי׳ זֶה הַלֵּב שֶׁסּוֹכֶה וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (רֹאשׁ״י אִיּוֹב לח, לו), כִּי עִקַּר הַהֶבְחָנָה בֵּין אוֹר וְחֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבְחָנָה בֵּין אֱמֶת וְשֶׁקֶר, הוּא רַק בַּלֵּב לְכָל חַד בְּפוּם מַה דְּמִשַּׁעַר בְּלִבֵּיהּ, כִּי **אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר וּלְהוֹכִיחַ הָאֱמֶת עַל יְדֵי רְאִיּוֹת בְּשׁוּם אֹפֶן, כִּי הַכֹּל יְכוֹלִין לְסַתֵּר מֻחְמַת נִצָּחוֹן וּלְסַפֵּר בְּנֶגֶד זֶה מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל שֶׁקֶר וְהוֹכָחוֹת שֶׁל שֶׁקֶר** – לְסַתֵּר וּלְהַעֲלִים הָאֱמֶת, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל עִקַּר הַהַבְחָנָה הוּא בְּלֵב לְכָל חַד בְּפוּם מַה דְּמִשַּׁעַר בְּלִבֵּיהּ, הוּא יָכוֹל לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה, בֵּין אוֹר וְחֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבְחָנָה בֵּין אֱמֶת וְשֶׁקֶר.

שיחות

שיח שרפי קודש – חלק ו רכו –הָיָה אוֹמֵר וּמַפְלִיג רבי לוי יצחק זַ״ל בַּאֲמִתַּת הַתּוֹרָה וּבְדֶרֶךְ הַשִּׂפְלוּת שֶׁל הָעוֹסְקִים בָּהּ שֶׁזֶּה עִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים ״הַדְּרִי בִּי״ (עירובין נב. סד. פסחים לט. ועוד), ״חוֹזְרִנִי בִּי״, אוֹ ״לָא יְדַעְנָא״ (ברכות כה. שבת מ. ועוד), אֲיִנִי יוֹדֵעַ. וְאַף רַב לְתַלְמִיד בְּרִבִּי נַחְמָן לְרָבָא מָצִינוּ שֶׁאָמַר כֵּן. וְכֵן מִלְּשׁוֹן הַתַּנְחוּמָא שֶׁאוֹמֵר בְּכָל פַּעַם בִּלְשׁוֹן ״יְלַמְּדֵנוּ״ וְנִקְרָא מְשׁוּם כֵּן גַּם ״מְדַרֵּשׁ יְלַמְּדֵנוּ״, כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה לְהוֹדוֹת עַל הָאֱמֶת וּלְבַקֵּשׁ אֲמִתַּת הַהֲלָכָה וּלְהוֹדוֹת עַל חֶסְרוֹן הַיְדִיעָה. וְכֵן אָמְרוּ רַזַ״ל (ברכות ד. וראה תוס׳ קידושין ל.): לְמַד לְשׁוֹנְךָ לוֹמַר אֵינִי יוֹדֵעַ, וְתָפְסוּ הַלָּשׁוֹן ׳לְמַד לְשׁוֹנְךָ׳, כִּי עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה הִיא וְאֵין נוֹחַ לוֹ לָאָדָם לְהוֹדוֹת עַל חֶסְרוֹן יְדִיעָתוֹ וְעַל כֵּן עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה הִיא וְצָרִיךְ לָהּ לִמּוּד גָּדוֹל.

אגרות החזון איש ח״א אות כח – יקירי שליט״א, אין דרכי לבוא בויכוחים, כי הבדל הדעות יש להם גורמים מוקדמים של רבות בשנים ואין בכח של ראיה לשנות, כי כל ראיה יש לה מסלות רבות, לכן מונח קיים אצלי למנוע מלהשיב. (ועיין בזה עוד שם ח״ב אות כא)

א ד׳ תשרי תשעה ——— יח עד כב כסלו תשפד ירושלים. כא כב כה חשון תשפז

קושיות

א. מדת הניצחון אינה סובלת את האמת – צ״ע א״א לומר שהכוונה שנצחון שונא את האמת ואפילו נצחון נפול לא שנאת האמת גורם לו אלא יצר הנצחנות, כי יותר חשוב לו לנצח מלומר אמת. וא״כ מה כוונת רבנו בלשון אינה סובלת את האמת? ואולי הכוונה שאינו סובל את משא האמת, כי שהוא מונע ממנו לנצח הוא מכביד אליו ומשליכו.

ב. וזה מבורר מאד – צ״ע מה בא לחזק בזה ומה סברנו בלא זה אחרי שכבר פתח את דבריו שזה ידוע. אולי כי תחילה הכוונה זה ידוע גם למחקרים (גרסת דפוס ראשון ידוע למחקרים) וסיים וזה ברור דהיינו שרואים זאת גם בחוש. אבל צ״ע מה שייך לחקור בדבר שרואים בחוש שהרי לא מתוך חקירה הוא יודע זאת אלא רואה בחוש. ואולי זה הטעם שמוהרנ״ת מחק תיבה זו. אלא שא״כ נשאר קשה כפל הלשון ידוע ורואים בחוש.

ג. לֹא בְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם מִדַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אַף בְּהַנְּצָחוֹן הוּא אֱמֶת, וְאֵינוֹ מְשַׁקֵּר, חַס וְשָׁלוֹם. –משמע אדם תמיד כשמתנצח עם חברו הוא לא אמת. וצ״ע האם לא קורה שאדם מתנצח עם חברו אע״פ שהוא צודק ודבריו אמת וחברו טועה? ולכאורה לשון התורה כאן משמע שאמנם כך, כי גם כשטוען אמת אם זה במדת הנצחון, אין כוונתו לאמת אלא עיקר כוונתו מצד הישות וגאווה לנצח. אבל ראה לק״ה הנ״ל שה׳ יִתְבָּרַךְ וְכָל הַחֻפְּצִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בֶּאֱמֶת, הֵם זוֹכִים לְבְחִינַת נֶצַח. נמצא ברור שכוונת רבנו לבשר ודם שלא זיכך את הדמים ועדיין הנצחנות שלו היא עם ישות וגאווה שכשהאמת מכבידה עליו הוא משליכה.

ד. אך לא מדת בשר ודם כמדת הקב״ה – צ״ע מהגמ׳ ב״מ נט: ׳נצחוני בני׳ שלכאורה האדם שהוא כולו שקר נצח את האמת, וכן בפסחים קיט. עה״פ למנצח מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו ושמח. היתכן שישמח שהשקר מנצח את האמת? וראה בפסחים מדובר ששמח כשצדיק מבטל גזרותיו. אבל בב״מ נט: נראה הטעם כיון שהשליך אמת ארצה, ולא בשמים היא, דהיינו כיון ששיתף מדת הרחמים במדת הדין בהנהגת עולם הזה, רצון הקב״ה שההלכה למעשה תהיה לפי השגת רוב חכמי ישראל הזה/[ב] (זה גם טעם ששבר משה את הלוחות כי הראשונות היו מיועדות לישראל שפסקה מהם הזוהמה והיו ראויים לתורה של מעלה). ובאמת הכוונה דווקא לחכמים גדולים שתקנו את מדת הנצחון וכל כוונתם ורצונם לעשות רצון הקב״ה. וכשהם מנצחים זה כדי שמדת האמת של עוה״ז תהיה כפי הבנת והשגת רוב החכמים, וכיון שזה רצונו ית׳ שכך יהיה, שעל כן השליך אמת ארצה לכן הוא שמח.

ה. עוד בעניין נצחוני בני שאמר הקב״ה על המעשה שיצאה בת קול ואמרה הלכה כרבי אליעזר, ועמד רבי יהושע בן חנניה ואמר לא בשמים היא. צ״ע לכאורה היא עזות גדולה כך לומר לדבר ה׳ הנשלח משמים ליושבי בית המדרש. ונ״ל לבאר עפ״י המבואר בהקדמה בדרך הסוד השפעת האמת למלכות שעוברת דרך הנצח ועל כן אם מדת הנצח נפולה הפירוש שהישות וגאווה התגברו עליה במלחמה להוציא את האמת לחוץ, ויש להוסיף שהיציאה לחוץ תמיד היא באופן של עזות דהיינו מה שאדם יוצא ממחיצתו למחיצת זולתו בתוקף/[ג] זו מדת העזות, על כן תמיד כל מלחמה היא בכח העזות, ועזות היא מדה דקה כמבואר בתורה כב שבקל אפשר לסטות מעזות דקדושה לעזות דסט״א, ועל כן רבי יהושע בן חנניה עמד דייקא, דהיינו על שתי רגליו שהם הנצח והוד, (ששם ההחלטה) כי כדי להוציא את האמת לאור בהכרח שיעשה זאת בכח העזות. ואע״פ שלעתיד תיהיה הלכה כר״א, עד אז הלכה כחכמים שחולקים, ועל כן דעתו להלכה בזמן הזה היא בחי׳ שקר, וצריך להלחם בה בעזות, ועל כן כל כך החמירו חכמים והחרימו את ר״א על דבר זה. ואיתא ברמב״ן ב״מ נט: שאם היה בזמן סנהדרין היה נידון כזקן ממרא.

ו. כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אַף בְּהַנְּצָחוֹן הוּא אֱמֶת – ראה לק״ה לעיל שגם החפצים לעשות רצונו באמת זוכים למדת הנצח המתוקנת. ולפ״ז צ״ע כיון שהצדיקים לא היה בהם מדת התנצחות פגומה מדוע היו מחלוקות ביניהם ולא הודו זה לזה על האמת הרי האמת אחת? וכ״ש רבי אליעזר הגדול בוודאי שלא היה בו מדת התנצחות פגומה ומדוע לא הודה לחכמים עד שהוצרכו להחרימו. ועיין תורה נו שצדיק אמיתי גם שאין הלכה כמותו מקבל תורתו מהשמים על כן היא אמת אע״פ שאין הלכה כמותו בארץ. וצ״ע א״כ כיצד יתכן שעד הזוגות (שבמשנה בחגיגה ב׳ ב׳ שנחלקו בענין סמיכה ביו״ט) לא היו מחלוקות בישראל כמבואר בתוס׳/[ד] חגיגה טז. בשם הירושלמי. ועי״ש שהכוונה מחלוקת בין החכמים שבבית דין הגדול. וצ״ע אם כל חכם מקבל משמים לפי שרש נשמתו ראוי שתהינה מחלקות רבות כמספר החכמים. גם צ״ע כיון שנחלקו דוד ושאול בדין המקדש במלווה ופרוטה, ודוד לא קיבל את דברי שאול אע״פ שהיה ראש בי״ד הגדול בישראל, והמורה הלכה הפך פסק הב״ד הגדול

[ב] **כמבואר בעירובין דף יג:** – אמר רבי אחא בר חנינא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים על טהור טמא ומראה לו פנים תנא לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו ולמה נקרא שמו רבי מאיר שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה ולא נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו ולמה נקרא שמו נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב והיו עיניך ראות את מוריך.

[ג] **לכן נקרא** חוצפה, שעושה את החוץ פֹּה, כאילו החוץ הוא מקומו.

[ד] **תוספות חגיגה דף טז.** – בן יועזר כו׳. בירושלמי אמר בראשונה לא היה מחלוקת אלא על הסמיכה בלבד ועמדו שמאי והלל ועשו ד׳ משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צורכן רבו מחלוקות בישראל ונחלקו לב׳ כיתות **ויש לתמוה** הרי נחלקו כבר בימי שאול על מלוה ופרוטה (סנהדרין יט.) ושמא כיון דשאול ובית דינו הוו סברי דעתו אמלוה ולא היה אדם חולק עליו רק לפי סברת דוד, לא מתקרי מחלוקת. ומה שאמר בירושלמי ועמדו שמאי והלל ועשו ד׳, לא מצינו בפ״ק דשבת (דף יד:) רק שלשה דברים שנחלקו בהן:

נידון כזקן ממרא. וצ״ל כיון שהורה רק לעצמו. ועוד אולי גם זה הצטרף לסיבה שרצה שאול להרגו. אבל צ״ע א״כ דוד מדוע לא הודה לשאול בהלכה זו שנפסקה בבי״ד הגדול הרי לא היה בו מדת התנצחות פגומה.

ז. כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: – צ״ע מה הכוונה ראה **פרש״י** בכל מקום דכתיב לשון נחמה כתב שהיא מחשבה אחרת עלתה בלבי וראה **מצודות ציון** על נחמתי כי המלכתי את שאול נחמתי עניין היפוך מחשבה. וצ״ע מה ההבדל בין נחמתי להתחרטתי. וראה **מלבי״ם** שם – כ״מ שבא התנחמות אצל ה׳ שמתנחם על פעולה שעשה, הוא ביטול הפעולה לגמרי, כי קיום כל דבר תלוי בחפץ ה׳ ורצונו, וכשמתנחם על הדבר הרי הוא כאילו לא היה כמ״ש כי נחמתי כי עשיתם, וזה יבא בגז״ד שאינו מקוה עוד על התשובה. עכ״ל. **משמע** שנחמה היא חרטה מעיקרא וחרטה סתם היא מכאן ולהבא. **אעפ״כ** נראה שבפסוק שאמר שמואל לשאול כי לא אדם הוא להתנחם הכוונה לחרטה ולא לנחמה כי מבואר במפרשים/[ח] שכך הסדר שדוד ימלוך אחרי שאול דייקא/[ו] ולא במקומו.

ח. וְנֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם – צ״ע הרי יש הרבה דוגמאות לכך שהקב״ה מתחרט על מעשיו, כגון שגוזר גזירה והצדיק מבטלה/[ז] כנ״ל בב״מ נט: שמשה בחירו עמד בפרץ,/[ח] ועוד כמה פסוקים כגון על דור המבול (בראשית ו ז) נחמתי כי עשיתים, ועל שאול (שמואל–א טו יא) נחמתי כי המלכתי את שאול. ובירמיהו (מב י) נחמתי על הרעה אשר עשיתי לכם. וא״כ מה שונה כאן דכתיב לא ינחם. ומדוע אם ינחם יש בזה פגם במדת הנצח? וראה בסוף התורה עה״פ נצח ישראל לא ינחם וכו׳ שתירצתי כיון עפ״י פרש״י שכתב אפילו אם שאול יחזור בתשובה, שכיון שתשובה קדמה לתורה אפשר שיעמוד הקב״ה על דעתו הראשונה שתשובה תועיל לשאול אע״פ שהבטיח לשמואל שדוד יהיה מלך קמ״ל נצח ישראל לא ינחם ולא ישקר דהיינו כדי לא לשקר הוא לא ינחם. וצ״ע אם לזה באמת כוון רבנו.

ט. ולא ינחם – לשון נחמה פרש״י בכמה מקומות מחשבה אחרת, והפירוש שמה שחשבנו למציאות רעה יתברר למפרע שהמציאות היתה טובה. (ראה בזה בתורה כא נחמו נחמו עמי) דהיינו היכן שכתוב שתיהיה לנו נחמה הכוונה שאז יתברר לנו המציאות האמיתית. (כמ״ש היינו כחולמים, שיתברר שמה שהיה היה כמו חלום ולא המציאות). להבדיל מחרטה שהיא מכאן ולהבא מתחרט, הנחמה היא שמתברר עכשיו שמעיקרא לא זו היתה הכוונה. וצ״ע א״כ מה זה שייך כאן ? נראה שלא ינחם כאן הכוונה לחרטה כביכול, אע״פ שאצל הקב״ה אין חרטה אלא תמיד רק נחמה שהרי רק מאיתנו היה נסתר העתיד ולא ממנו ותמיד מה שיוצא לפועל אצלו ית׳ היא כוונתו מעיקרא.

י. נצח ישראל לא ישקר – צ״ע הרי מדובר בהקב״ה ומדוע נקרא נצח ישראל ולא נצח ה׳ ית׳? ואם תאמר כיון שנצחיות ישראל תלויה במדת הנצח שלו ית׳ שרק מכוחה לא מתנחם להרגם כשחוטאים. כמו שעשה לדור המבול דכתיב ״נחמתי כי עשיתים״. צ״ע הרי גם אמר למשה רבנו ״הרף ממני ואשמידם״. אולי אינה קושיא כיון שלא התכוון למחוק את ישראל אלא לבנות אותם המחדש. אלא שצ״ע כיון שכרת ברית את קשתי נתתי שלא יחזור מבול לעולם מה החילוק בין המבול שבנה את העולם רק מנח וזרעו להריגת כל עם ישראל לבד ממשה רבנו וזרעו.

[ח] **ראה אלשיך** שיעקב אבינו ברך את בנימין מלכים יחלצו ממך והכוונה לשאול ואיש בשת בנו. וכן מובא שם שדווקא בני רחל הם שילחמו בעמלק.

[ו] **אולי יובן עפ״י הכלל** שחשוכא קדמה לנהורא, והתוהו תמיד קודם לתיקון, וירידה תכלית העליה,. ועיין זוהר ח״ב דף רמא: ויקם משה את המשכן ודרשו שם ״אל תשמחי אויבתי כי נפלתי קמתי״ אלולא שנפלתי לא קמתי, ועל הכתוב ״כי אשב בחשך ה׳ אור לי״ דרשו אלולא שישבתי בחשך לא היה אור לי. וכתיב משלי (כד טז) שבע יפול צדיק וקם. ובבראשית רבה ג׳ ז׳ בורא עולמות ומחריבן. ובגיטין מג. דרש רבב״ח והמכשלה הזאת תחת ידך (ישעיה ג׳ ו׳) אין אדם עומד ע דברי תורה אא״כ נכשל בהם. ובמגילה יב. אף דניאל חישב את הקץ וטעה דכתיב בינותי בספרים מדקאמר בינותי מכלל דטעה – וראיתי מפרשים שהכוונה כיון שא״א להבין באמת אא״כ נכשל תחילה. ועיין לק״ה (גבית חוב מיתומים ג יט) טעם שמתו תלמידי ר״ע כיון שהיה האור שרשב״י האיר אלא שצל ר״ע כיון שהאיר תחילה נשברו הכלים ועי״ז רשב״י הצליח להאיר בכלים כראוי.

[ז] **לכאורה היה** אפשר לומר דייקא צדיק ע״י שמקבל על עצמו ייסורים תמורת הדין שמבטל מישראל, הוא יכול לבטל את הגזרה. כמו שכתוב במשיח אכן חלינו הוא נשא, וכתיב ובחבורתו נרפא לנו. וראה לעיל תורה עא ותורה קיח. ועיין בביאה״ל ה׳ תנינא אות ז׳ מה שכתב בזה על רבנו. אבל צ״ע מב״מ פה. המלמד בן ע״ה תורה הקב״ה גוזר גזירה והוא מבטלה. ולכאורה גם כשהמלמד אינו צדיק.

[ח] **וכן במועד קטן טז** עה״פ צדיק מושל יראת ה׳ דרשו מי מושל בי צדיק שאני גוזר והוא מבטל. וכך נאמר גם בב״מ פה. על המלמד בן ע״ה תורה.

בבא מציעא דף פה. איקלע רבי לאתריה דרבי טרפון אמר להו יש לו בן לאותו צדיק שהיה מקפח את בניו אמרו לו בן אין לו בן בת יש לו וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו בשמנה אתיוהו לקמיה אמר ליה אי הדרת בך יהיבנא לך ברתאי הדר ביה איכא דאמרי נסבה וגירשה איכא דאמרי לא נסבה כלל כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה ולמה ליה כולי האי דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ואמרי לה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה. עכ״ל הגמ׳.

צ״ע אם כל מלמד בן ע״ה תורה מדוע הדוגמא לזה שם היא בן רבי טרפון הצדיק דווקא.

מדוע דווקא בן ע״ה ולא ע״ה עצמו? – עיין מהרש״א כי כל המוליד כוותיה מוליד והוא הפך אותו לתלמיד חכם הפך מה שנגזר עליו לכן זוכה גם לבטל גזרות.

יא. וגם נצח ישראל לא ישקר – צ״ע מדוע הקב״ה נקרא כאן ״נצח ישראל״, לשון נצחיות, נראה כיון שציווה לנצח את עמלק שבזה תלוי נצחיות ישראל/[ט] ורק הקב״ה יכול לנצח אותו/[י]. ועפ״י דבריו נ״ל לבאר ששמואל אומר לשאול כיון שלא מחית את עמלק, שעומד תמיד בין הקב״ה לישראל, כי הקב״ה הוא נצח שמעל הזמן, ורוצה להביא את ישראל אל הנצח ע״י שיתכללו בו, ועמלק מנסה תמיד להפרידם מהקב״ה, כדי שישארו תחת הזמן, וממילא גם תחת הפליה שמחייב הזמן. נמצא שאתה סייעתה לעמלק לבטל את ישראל מהנצחיות, לכן הקב״ה לא ינחם ממה שאמר להעביר ממך את המלכות, אפילו אם תבטיח לעשות תשובה (ראה פרש״י)

יב. וגם נצח ישראל לא ישקר– צ״ע על איזה שקר אומר שמואל הנביא שהיה צד שהקב״ה יעשה אותו, וקמ״ל שלא. דהיינו שאם היה מתנחם וחוזר בו ממה שאמר להעביר את המלכות לדוד, היה זה שקר. דהיינו התנצחות של שקר. ראה פרש״י שכיון שהבטיח שדוד יהיה מלך לא יועיל לשאול שיעשה תשובה כי לא ישקר לדוד ולא ינחם על הבטחתו לו. ואמר נצח ישראל לא ישקר דהיינו שמדת הנצח היא שמחייבת אותו שלא להתנחם כיון שכבר הבטיח לשמואל שדוד ימלוך. וצ״ע הרי מדת האמת היא המחייבת שלא לשקר ולא הנצח. אלא שהאמת נתונה לחסדי הנצח כמבואר כאן שאם הנצח נפול אזי גם האמת לא מחייבת. ונראה שעומק הביאור הוא כי האמת היא בתפארת ותפארת משפיע למלכות דרך הנצח והוד על כן רק כשהנצח מתוקן נשפעת האמת למלכות, אבל כשהנצח פגום הוא משנה את האמת, כי יותר חשוב לו לנצח.

יג. מדובר כאן על מדת הניצוח הנפול אבל נצח והוד תמיד ביחד כידוע. וכן הניצוח נבחן במדת ההוד, אם יתגבר על מדת הנצחנות ויודה על האמת. רבנו אומר שיש הודאה נפולה והיא נקראת חנופה, שמודה על דבר של שקר כדי למצא חן בעיני זולתו (ראה תורה כב תנינא/[יא]) וצ״ע נמצא שבעניין זה הן לא תלויות זו בזו. כך נראה לכאורה שרק הנצח תלוי בהוד, אבל ההוד לא תלוי בנצח.

יד. וגם נצח ישראל לא ישקר – נצח לשון נצחיות, משמע שלנצחיות זוכים על ידי שמנצחים דייקא, וצ״ע מתורה עב תנינא שלא ישאר לנצח מהאדם אלא השפלות שלו, ולכאורה השפלות היא להפך, בחי׳ נפשי כעפר תהיה, דהיינו כשדורכים עליו (ראה תורה רעז) ומנצחים אותו, ולא כשהוא מנצח ומשתלט. התירוץ פשוט כי לשפלות זוכים ע״י שמנצחים את עזות הגוף ממנה בא הנצחנות הפגומה שהיא ישות וגאווה. עוד הקשר בין ניצוח לנצחיות עיין לק״ה ראיה וברכות פרטיות ה׳ ב׳, לעיל.

טו. מבואר בשער הפסוקים/[יב] ששמואל הנביא תיקן את מדת הנצח, על כן הוא רבן של נביאים כי מנצח יניקת הנביאים/[יג]. (עיין עוד בשער הפסוקים בהוספות לתורה) וצ״ע האם הכוונה שגם זכה יותר מאחרים לבטל מדה רעה של

[ט] **מהר״י קרא** (שמואל–א טו כט) ובמסורת הגדולה מצינו. נצח נצח תבוא עד דור אבותיו. לשון לנצח נצחים. וגם נצח ישראל פי׳ הקב״ה שהוא ניצוחן של ישראל. ועל שם שלא חשש לנקום נקמתם של ישראל כראוי נופל הלשון לקרוא שמו של הקב״ה נצח ישראל שהוא נלחם לישראל ונוקם נקמת בני ישראל:

[י] **כי עמלק** נמשך מהחלל הפנוי שקדם לקו אלוקות היורד לתוכו שהוא אדם הקדמון שרש אחיזת הצדיק. על כן אפילו משה רבנו לא יכול לנצח את עמלק אלא רק הקב״ה. **ראה לק״ה ברכת הריח** הלכה ד אות ה׳ – וְעִקַּר כְּלַל בָּל הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְזֻהֲמַת הַנָּחָשׁ הוּא עֲמָלֵק, שֶׁכּוֹלֵל כָּל הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְכָל הַקְּלִפּוֹת וְכָל עַכּוּ״ם שֶׁיּוֹנְקִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר כד, כ): ״רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק״ – שֶׁעֲמָלֵק כָּלוּל מִכֻּלָּם, וְכֻלָּם יוֹנְקִים מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לְלָחֹם עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יז, טז): ״מִלְחָמָה לַה׳ בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר״. וְעַל כֵּן לֹא הָיָה יָכֹל אֲפִלּוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְהַכְנִיעוֹ לְגַמְרֵי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם פָּסוּק יג): ״וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק״ וְכוּ׳. שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י: ׳שֶׁחָתַךְ רָאשֵׁי גִּבּוֹרָיו וְלֹא הֶרָגוֹ לְגַמְרֵי, מִכָּאן שֶׁעָשׂוּ עַל פִּי הַדִּבּוּר׳. כִּי מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק הָיְתָה עַל יְדֵי הִתְפַּלָּה בִּבְחִינַת דִּין שֶׁל הַבַּעַל כֹּחַ, כַּנַּ״ל בַּתּוֹרָה הַנַּ״ל. וְאַף עַל פִּי שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּוַדַּאי הָיָה בַּעַל כֹּחַ גָּדוֹל מְאֹד, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה יָכֹל לְהַכְנִיעוֹ לְגַמְרֵי, כִּי אִם הָיָה רוֹצֶה לְהַכְנִיעוֹ לְגַמְרֵי, הָיָה מִתְגַּבֵּר בְּכֹחַ קְלִפָּה חֲזָקָה וּגְדוֹלָה כָּל כָּךְ, שֶׁגַּם מֹשֶׁה לֹא הָיָה יָכֹל לַעֲמֹד כְּנֶגְדָּהּ, כִּי קְלִפַּת עֲמָלֵק מַגִּיעַ עַד אֵין תַּכְלִית, וְאֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לְעָקְרוֹ לְגַמְרֵי כִּי אִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּעֵת שֶׁיָּבוֹא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, עַל כֵּן הַכְּרַח מֹשֶׁה לְלָחֹם עִמּוֹ בְּחָכְמָה גְּדוֹלָה עַל פִּי הַדִּבּוּר – לַחְתֹּךְ רַק רָאשֵׁי גִּבּוֹרָיו וְלֹא לְהַכְנִיעוֹ לְגַמְרֵי. וְעַל כֵּן ׳מִלְחֶמֶת לַה׳ בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר׳, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, בְּבְיָכוֹל, צָרִיךְ לְלָחֹם עִמּוֹ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כִּי אֵין מִי שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג עִמּוֹ כִּי אִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ.

[יא] **תורה כב תנינא** – וְרִבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה קָרְאוּ לַעֲנָוָה שֶׁאֵינוֹ בָּראוּי – חֲנֻפָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מא:) עַל יִרְמְיָה הַנָּבִיא, שֶׁהָיָה עָנָו נָגֵד הַנָּבִיא־שֶׁקֶר חֲנַנְיָה, וְאָמַר לוֹ בְּהַכְנָעָה: אָמֵן, כֵּן יַעֲשֶׂה ה׳, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל זֶה: כָּל הַמְּחַנֵּיף וְכוּ׳ לַסּוֹף נוֹפֵל בְּיַד בְּנוֹ וְכוּ׳:

[יב] **שער הפסוקים** (להאריז״ל) ספר שמואל א –הענין יובן, ממ״ש בסבא דמשפטים (דף קיא: שער הגלגולים לג), בפסוק ויאבק איש עמו ויגע בכף יריכו, (בשנת ב״א קצג) דמתמן ואילך, אתפגים נצח ירכא ימינא, ולא הוה נביא דאתנבי מתמן, עד דאתא שמואל, (שנולד 637 שנה אח״כ בשנת ב״א תתל) וע״ד איתמר ביה וגם נצח ישראל לא ישקר. **ולסיבת** פגימת הנצח הנזכר דמתמן נביאים, לא היו יכולים לראות נבואתם בצחצוח ובזכות, ולכן נקרא רואה, ולא נביא, כי היה רואה הנבואה, אך לא היה רואה הכל בשלימות, כדי שיוכל להיות מספר ומגיד ומנבא הדברים לעם, כי נביא מלשון ניב שפתים. **וכשבא** שמואל ותקן פגם הנצח, כי לכן כתיב בנבואתו, וגם נצח ישראל, אז נקרא נביא ממש, כי היה רואה הנבואה בצחצוח גמור, והיה יכול להניב הנבואה, ולפרסמה לישראל, כי על ידו נתקנה הירך ההוא, ומאז ואילך, כל שאר הנביאים היו יכולים להתנבא משם. נמצא כי הוא רבן של כל של הנביאים, כי הוא תיקן מקום הנבואה, ומכחו נתנבאו כלם. ובעבור זה היה בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת על לידתו, ולא אירע כן לשאר הנביאים, כי העולם כלו היה מצפה להתקן על ידו: **ובזה יובן** ענין חנה אמו, שאמרה אם ראה תראה, ויתבאר כמ״ש שם בסבא דמשפטים (דף קיא: הנ״ל), כי כשתיקן שמואל הנצח, ניתן סוד הירך אל הנחש, בענין ירך הסוטה כנודע, כי ניתן יריכה של סוטה לסמא״ל, תמורת ירך יעקב. וז״ש חנה, רבש״ע, תן לי את שמואל, שיחטוף הירך של יעקב מיד סמא״ל, ואז ישאר לסמא״ל ירך הסוטה. ולכן אם ראה הענין הזה מוטב, ואם לאו אלך ואסתתר. ואז בהיותי טהורה, אגרום כי גם הירך של הסוטה, אחטפנה מיד סמא״ל, כי לא יוכל לשלוט בי שאני טהורה, ועי״כ יקטרג ח״ו על ישראל, בראותו כי אפילו עצם היבש שזורקו לו, יחטפהו ממנו, ולכן מוטב שתתן לי את שמואל, שיתקן ירך של יעקב, וישאר ירך הסוטה לסמא״ל, וע״י העצם היבש הזה,

התנצחות. . ולכאורה כל נבואה אמיתית בהכרח שנובעת מתיקון מדת התנצחות הפגומה כיון שלא מראים לאדם דברים ברורים אלא משל ודומה לדומה והוא צריך להבין הכוונה ולצייר אותה במילים לעם ואם יש לו איזה נגיעה אפילו קטנה מאד א״א שיכוון לאמת פירוש כוונת הנבואה שנשלחה לו. אבל צ״ע אם וידבר ה׳ אל שמואל הם דבורים מבוררים לגמרי וכגון שאמר לו למשוח את דוד למלך ושמואל אע״פ שנקרא הרואה וידע מסתמא חכמת הפרצוף ראה בדוד גבורות ודינים והיה בטוח שאינו ראוי למלוכה, האם היה צריך ביטול מדת ההתנצחות כדי להבין דברי ה׳ ית׳ ולקבל אותם. גם צ״ע כי לא דומה הביטול להקב״ה לביטול לבשר ודם שכלפיו יותר מתעורר מדת ההתנצחות. ואולי (כמו שראיתי מבארים/[ד]) מה שתיקן שמואל בעניין ההתנצחות הוא זה שהמליך על ישראל מלך שיודע להיות מנוצח, ובזה תיקן את מלכות ישראל כנסת ישראל במדת הנצח.

הקדמה

רבנו מדבר ממדת הנצחון הנפולה שבאדם, שהיא דוחה את האמת כדי לנצח, ונקט רבנו לשון חריף שהנצחון אינה סובלת את האמת. נראה כוונתו שהאמת לא נכנס כלל בשיקול הדעת של המתנצח. דהיינו שאפילו כשהוא טוען דבר אמת זה לא בגלל מדת הנצחון. אבל זה דווקא במדת הנצח של בשר ודם שלא זיכך עצמו כראוי. אבל מדת הנצח המתוקנת שהיא מדת הנצח של הקב״ה והצדיקים, היא אדרבה כל כוונתו לנצח ולהכריח את השני להודות באמת.

הביאור בזה עפ״י הסוד נראה לבאר שיש שבע מדות שהן קומת הגוף, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. והן מהלך השפעת החכמה מהמוחין אל המלכות, שחסד וגבורה הם שתי הידים, ימין ושמאל, ותפארת היא הגוף, ונצח והוד הם הרגלים, ויסוד ברית משפיע למלכות. דהיינו שבתחילה השפעת החכמה נבחנת בימין חסד, כיצד לגלות את כל החכמה, ואח״כ בשמאל כיצד לסתור אותה, ואח״כ התפארת, הוא שלישי המכריע, כיצד להשפיעה לפי הכלים של המלכות, ואזי יורד לנצח להתעבות לעצה מעשית, ולהתגבר על הקליפות הסובבות את המלכות, דהיינו לצאת למלחמה בסט״א,/[טו] לכן השם של מדה זו הוא הויה–צבקות/[טז]. והנצח היא רגל ימין, בחי׳ כח ההליכה היוצא לחוץ להלחם,/[יז] לכן בנצח נמצאת גם מדת העזות המסובנת (כמבואר בתורה כב שיש גבול מאד דק בין עזות דקדושה לעזות דסט״א). וידוע שמדות הנצח והוד הן תמיד ביחד/[יח] (ע״ח שער לט פרק ג׳ ופרק ו׳), וכן בקומת האדם קשה ללכת על רגל אחת. והסיבה לפי הנ״ל, כי הנצחון אינו סוף

ישתוק הכלב המנבח והמקטרג על ישראל, כדי שלא אסיר מידו גם את ירך הסוטה, ע״י שאסתתר, ועי״כ יגרום נזק לישראל, ואתה לא תחפוץ ודאי בכך:

[ג] **צ״ע מה** היה חסר בנבואת משה רבנו שלא תוקן עד שנולד שמואל. ואולי באמת לא היה חסר למשה וליחידי דורות אבל בכלליות לא היו הרבה נביאים כמו מימי שמואל שעל ידו היו רבים שמתנבאים.

ועיין בזה ביאור הריצ״ח בשיעור על זוהר פקודי (אותיות שו שז בסולם. ליל חמישי כי תשא תשנז) שמואל נקרא רבן של הנביאים. נצח והוד אתר שנביאים ינקין (תורה ג׳ עפ״י האריז״ל), והשמות שלהם הם ה׳ צבקות נצח, ואלקים צבקות הוד. השם צבקות נמצא לראשונה אצל חנה, וכך היא המשיכה את שמואל לעולם, שהוא פֻּתח לנביאים, והיה רבן של הנביאים. כי אף שלא קם נביא כמשה היינו בסגנון תורה, אבל בבחי׳ נבואה, בבחי׳ יציאה לבר, כידוע דנה״י הם לבר מגופא, בזה היה שמואל רבן של כל הנביאים. הרבי של הנבואה הוא שמואל, והרבי של התורה הוא משה. נביא אין לא רשות לחדש הלכה. סגנון של תורה זו אספקלריא המאירה. תורה היא בחי׳ תפארת, בחי׳ גוף, ונבואה היא בחי׳ נצח והוד, שהם לבר מגופא. חנה המשיכה את שמואל עם טענה להקב״ה, שאתה הרי נקרא צבקות, וצבא זה כדי להלחם בחוץ, לכן צבקות זה השם של נו״ה, שהם לבר מגופא, דהיינו כל הליכה שהם כדי להביא את כל הקומה לחוץ. טענת חנה הייתה יש לך סדר שלם בשמים, סדר נקרא צבא, ובכל הצבא הזה אין לך בן בשבילי? נצח והוד נקראים יציאה ללכת, כמבואר בתורה כ״ד נצח והוד הם כלי ההליכה, וכן בתורה נ״ח לכת הם נצח והוד. חנה אמרה להקב״ה אע״פ שבסדר הרגיל אין מקום לשמואל, א״כ תצא החוצה, ותן לי בן מחוץ לסדר. וכך נמשך שמואל, לכן הוא רבן של כל הנביאים. אחת המעלות של נצח היא להוציא מפנימי פנמיות, כידוע שלמלך יש אוצרות סגולת מלכים, וכשהמלך צריך לנצח, אזי הוא מוציא אפילו מפנימי פנמיות האוצרות, וזהו שכתוב שנצח יונק מפנימי פנמיות עתיק. נצח והוד תמיד ביחד כי סוף הנצחון הו אב בהכנעה והודעת המנוצח כי אין נצוח אמיתי עד שהשני נכנע.

[ד] **ראיתי להרב** יצחק גינזבורג שביאר ששמואל תיקן מדת הנצח ע״י שהעביר המלכות משאול שלא ידע להיות מנוצח, לדוד שהיה יודע להיות מנוצח, כדמצינו כשקללו שמעי, וכן כי הודה בחטאו בבת שבע.

[טו] **ועיין שערי אורה** – השער השלישי והרביעי – הספירה השמינית והשביעית, ודע כי שתי מידות הללו הנקראות יהו״ה אלהים צבאו״ת, מהם נמשכין כל צבאות העולם, עליונים ותחתונים למיניהם, ומהם נמשכין כל מלחמות העולם. ובמקום זה הוא סוד הקנאה, וזהו סוד קנאת י״י צבאות תעשה זאת (ישעיהו לז, לב)

[טז] **ובאמת** צ״ע מדוע הויה ולא א–ל, שהוא השם של חסד כמ״ש חסד א–ל כל היום? אבל הויה היא השם של רחמים ספירת התפארת שהוא בקו האמצעי דייקא.

[יז] **העניין כי** בעת התגברות מדה זו, היא פועלת בבחי׳ רגלין, שהרי נצח והוד הן בחי׳ רגלין, זו בחי׳ קנאות שבה כח ההליכה פועל, וידוע ברגלין אין כמעט שכל רק של הליכה ועמידה, לכן בעת התגברות מדת הנצחון המטרה מקדשת את האמצעים, וכל הון יקר מאבד ערכו לעומת מטרת הנצחון, וכן מצינו במלכים שכדי לנצח מבזבזים אוצרות שומן רב דרוש להשיגם. (זה טעם בהלכה של קנאים פוגעים בו, שאם בא להתייעץ בשכל, אזי אסור אלא רק כשהקנאות עצמה פועלת, דהיינו בחי׳ ההחלטה הנעשית הֶרְגֵּל בחי׳ רגל שהיא מדת הנצח)

[יח] **והשמות** של שתי ספירות אלו הן הויה צבקות ואלקים צבקות, כי צבא מלחמה יוצא להלחם ע״י כח ההליכה, והחילוק ביניהן הוא שהנצח הוא בקו החסד וההוד הוא בקו הגבורה והדין. וזהו עניין ההתנצחות שמדובר בה כאן דהיינו מלחמה בזולתו להביאו להודות בניצחוני, וכיון שמהות מדת הנצחון היא להכניע את הזולת, ממילא מצד עצם מהותה אין לה שום התייחסות לטענות הזולת, אפילו כשהן צודקות ואמתיות.

דבר, אלא עד שהוא מביא גם את האויב להודות באמת, והיא מדת ההוד/[ט]. ואז כשהמלכות כבר מוכנה לקבל את האמת, אזי היסוד הוא מדת ההתקשרות, משפיע את החכמה דהיינו את האמת מהתפארת בכח ההולכה של נו״ה, אל המלכות, כדי שהאדם ידע להמליך את הקב״ה באמת דהיינו באמונה ויראה שלמים.

נמצא שמכל השבע מדות, המדה הרביעית נצח, היא המדה המתנצחת/[ב] ולוחמת בסט״א הסובב את המלכות. נמצא שכל אמת הבאה מהתפארת שהיא מדת האמת עובר דרך הנצח, ועל כן איזה מדת אמת תהיה למלכות תלוי בנצח, כי הנצח והוד הם הרגלין המוציאים את האמת לחוץ ששם היצה״ר הישות וגאווה, לכן שם המלחמה של צבאות הנצח והוד, ועל כן אם מתגבר הישות וגאווה ומפילין את הנצח למדה נפולה, אזי הנצח הנפול לא סובל את האמת ומשליך אותה, ואזי המלכות בשקר דהיינו כל ההמלכה של האדם את הקב״ה היא בדרך של שקר.

רבנו בתורה זו מדבר על מדת הנצחון של האדם לעומת מדת הנצחון של הקב״ה. שהאדם מטבעו הוא ישות וגאווה לכן גם כשטועה/[בא], הוא מתעקש במדת הנצחון להלחם ולנצח, ולהביא את זולתו להודות לו, ולקבל את דבריו. ומתעקש להיות מנצח ולא סובל שמנצחים אותו גם כשהמנצח אותו אומר אמת. וראה תורה עה שמדת הנצחון היא מהדמים העכורים, בבחי׳ ״ויז נצחם״, וממנה כל שבירת הכלים, ורק ע״י שעובדים בהם את ה׳ הם מזדככים ונעשית מדת הנצח מתוקנת, בבחי׳ והלכת בדרכיו.

לבאר מדוע דווקא מדת הנצח והנצחון היא המדה שכל כך קשה להוציא אותה מהעקשנות לעמוד לעל דבריו הראשונים. עפ״י ביאור הנ״ל במהלך הארת האמת למלכות דרך הספירות יש להוסיף שמדות הנצח והוד/[בב] הם בחי׳ רגלין שמוליכים את השפע אל ההגשמה להיות מוכן להשפיע אותו למלכות. על כן לפני ההולכה הם מבשלים את השפע/[בג] ומחליטים אותו שלא יהיה ניתן לשינוי. כי א״א להוליך את השפע אלא ע״י שתחילה אורזים אותו היטב בבחי׳ (דברים יד כה) וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום. ועל כן הכליות גם הן בחי׳ נצח והוד כי כליות יועצות/[בד] (ברכות סא.), ועיצה היא התמצית המעשית של החכמה, הנחלטת לפני שמייעץ אותה לזולתו, והכי נמי הטפה היורדת מהמח נחלטת בכליות. הכוונה כמו שבגשמיות הכליות מסננות את הנוזלים בגוף מהפסולת כך ברוחניות החכמה היורדת מהמח מגיעה לכליות והן מסננות ומבררות את החכמה ובינה לעצה מעשית ברורה וכמו סוגרות אתה בחותם ההחלטיות ורק אז מוליכה אותו הלאה. ועל כן בנצח הוד נמצא כח החלטה ועקשנות חזק מאד שמצד המדה עצמה אדרבה זו התכונה שלה שא״א לשנות דעתה. על כן צריך תיקון מדות גדול וחזק כדי להעמיד את הנצח על האמת כשהוא טועה.

[ט] **עוד בעניין** ספירת הנצח והקשר שלה לשמואל הנביא עיין הוספה בסוף הגליון. משיעור של הריצ״ח כי תשא תשנז בזוהר פקודי.

[ב] **וצ״ע כיון** שהיא לוחמת, מדוע היא הויה צבקות דהיינו צד הימין והחסד, ולא אלקים צבקות שהיא מדת הדין שעושה כלה באוייב.

[בא] **ועיין פלא** יועץ ערך טעות אין אדם בעולם שלא יטעה. אלא שבדרך כלל רק חכמים מודים בטעותם, כמבואר באבות ה׳ ז׳ אחת מז׳ מדות החכם מודה על האמת.

[בב] **נצח והוד** בכלליות הם הרגלים דהיינו כלי הולכה. אבל יש להם עוד תכונות ועוד כנויים כל כינוי מגלה תכונה אחרת. **הם** נקראים **כליות יועצות** כיוון שכמו הכליות יש כאן עוד כמו מסנן את ההרגשות על אופן ההשפעה שקיבל מהחג״ת לעצות מעשיות כדי שיהיו ראויים למקבל ונקראים **ביעין** דהיינו בחי׳ הלבשתו במשל או עיצה מעשית והגשמתו קצת כדי להשפיעו. וכן נקראים **שחקים** כי על ידם שוחק ומפרר הדברים להגישם מעט מעט לפי כח המקבל. ונקראים גם **רגלין** כידוע שנצח והוד ויסוד הם כלי ההשפעה, כי היסוד הוא ההתקשרות בעצמה, והנו״ה שנקראים רגלין הם נותנים את בחי׳ כח ההולכה של הדבר שרוצים להשפיע אל המקבל. ונקראים **שפתים**, ונקראים **רגלי דאיניש ערבין ליה**, שהכוונה לדיבור בשפתיים בלבד והליכה ברגלין לבד, מכח ההרגל, ולא שהדעת מוליך, דהיינו שיש כאן רק כח ההליכה עצמה, בבחי׳ דיבור או מעשה. עוד הם נקראים **למודי ה׳** עיין תורה כב. וכן נקראים **ה׳ צבקות ואלקים צבאות** כי צבא הוא היוצא החוצה לכבוש.

בדרך כלל נצח הוד קשורים ליסוד וכך בכל השפעה רוחנית היא נעשית ע״י נה״י והכוונה שהנצח והוד הם כח ההולכה של השפע דרך היסוד אל המקבל. וא״א להוליך את השפע אלא ע״י שתחילה אורזים אותו היטב בבחי׳ וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום. והגשמה והולכה של השפע אל המקבל דרך היסוד היא באופן ש**הנצח** הוא בקו הימין הוא מדרגה מגושמת ומעשית יותר של החסד (שהוא כח ההשפעה בעצמו) והוא תכונת ההתגברות והעזות והיציאה מהגבול וניצוח המניעות שיש על ההשפעה הן מבחוץ והן מצד עצמו לנצח את המניעות שיש לו להקדיש מעצמו ומזמנו להשפיע לזולת. **והוד** הוא בקו השמאל דהיינו צד גבורה והצמצום אבל בבחי׳ כלי המעשה דהיינו שמודה למניעות ומצמצם קצת את ההשפעה וכן כלפי עצמו שמבטל עצמו כלפי המקבל ויורד אליו ומבטל זמנו ומודה שזה יותר חשוב מעסקיו.

[בג] **מבשלים את השפע** – להבין המושג בישול השפע – מבואר בספרים עיין משנת חב״ד חשון תש״ס ובטל אורות ח״א פ״ב אות ד׳ הענין הוא שהחכמה הוא הדבר שאותו צריך להשפיע והוא מתגלה בבינה כוולד המתגלה רק בבטן אמו והדעת מורידו למידות חסד וגבורה שמכוונת בת״ת כמה להשפיע ולמדוד את הדברים שיתאימו לכלי השומע אח״כ יורד לנצח והוד שהם כלי המעשה סוף הדבר וכבר נקראים כלי ההשפעה למלכות.

[בד] **עיין ספר הכוזרי** – מאמר רביעי אות כה – שכליו יועצות הפי׳ שיש לכליות השפעה על טיב הדעה.

והביאור נ״ל (עפ״י הריצ״ח) כי כל דבר רוחני מתלבש בדבר גשמי דומה לו וכיון שכליות הן מסננות את הנוזלים בגוף שהטוב שבהן יכנס לדם, לכן מתלבש בהן הדומה להן סוד העיצה שהיא עצם האמת שבחכמה ושכל שאופן שמתלבש במעשה, כי אחרי שמסנן כל האפשרויות אזי מגיע לעיצה הנכונה, כי צריך צמצומים רבים כדי להפוך שכל והבנה לעיצה מעשית שבה כלול עצם השכל הזה באופן שהמקיים את העיצה יחקק בו האמת הפנימית שבאותה חכמה.

לעומת זה הקב״ה שגם כשבכיכול מכריחים אותו לחזור בו, שמח שמנצחים אותו/[כה], דהיינו שכאשר אדם בשר ודם צדיק טוען טענות לבטל גזרה שגזר הקב״ה, הקב״ה שמח שהאדם ניצח אותו. כדי שתתגלה מדת אמת רחמנותו, ולא עומד על דעתו כדי לא להיות מנוצח.

רבנו מביא כאן חלק מפסוק אחד קטן, ״וגם נצח ישראל לא ישקר״. והוא דברי שמואל הנביא לשאול המלך, אחרי שחטא ולא קיים מצוות ה׳ למחות את זכר עמלק לגמרי. אבל כשנדייק בו ובפסוקים הסובבים אותו, נמצא שרמוז בו הדוגמא לשני בני אדם שאחד זכה למדת נצח מתוקנת וחברו לא זכה, דהיינו שאול ודוד. דווקא שאול שהיה צדיק גמור שלא חטא מעולם עד שנעשה מלך, לא זכה, ולעומתו דוד המלך שכלפי חוץ נדמה שהיה בעל תאוה וחטאים רבים, כן זכה. ההבדל הגדול ביניהם היה במדת הנצחון. שנבחנת במדת ההוד, עד כמה אדם מוכן לוותר על הנצחון ולהודות על האמת כשמוכיחים אותו ומראים לו את האמת, ואדרבה מקיים והלכת בדרכיו ושמח שמנצחים אותו ומביאים אותו להודות באמת. שהיא מדת הקב״ה (פסחים קיט.).

הגמרא/[כו] אומרת שאול במלכו כבן שנה לחטא. והיה צדיק גמור שתמיד שם הויה נגד עיניו/[כז] ועל כן אמרו/[כח] שאול באחת איבד את המלכות, ודוד בשתים ולא איבד את המלכות. והביאור נראה עפ״י

[כה] **פסחים קיט.** – אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי דכתיב (תהילים ד–א) למנצח מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו ושמח. בא וראה שלא כמדת הקב״ה מדת בשר ודם מנצחין אותו ועצב. אבל הקב״ה נוצחין אותו ושמח שנאמר (תהילים קו–כג) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו.

רשב״ם – למנצח. לשון מפעיל מדלא כתיב לנוצח משמע שנותן ניצוח לבריותיו שינצחוהו: לולי משה בחירו. אלמא קרי ליה בחירו משום דעומד בפרץ לפניו ומדמשבח ביה משמע שמח הוא בכך.

בן יהוידע – שם זמרו למי שנוצחין אותו ושמח. מקשים מהא דסנהדרין דף ק״ז ע״א שאמר דוד המלך ע״ה גלוי וידוע קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי הוה כייפינא, אלא אמינא דלא לימרו עבדא זכי למריה. וקשה לן יאמרו ומה בכך, דהא קאמר כאן נוצחין אותו ושמח. **ותירץ הגאון חיד״א** ז״ל דהתם היתה תשובה דרך בדיחות יעויין שם, **ודוחק זה מאד. ונראה לי** בס״ד דקושיא מעיקרא ליתא דודאי ניצוח מצד ידיעה או שיקול הדעת וסברא אי אפשר להיות כנגדו יתברך, דאי אפשר לשום בריה הן צדיק הן מלאך שישיג דבר אמת מצד הסברא או מצד ידיעה אשר לא יהיה זה גלוי לפניו יתברך חלילה, והחושב כן הרי זה כופר בעיקר, **ומה שאמרו** בגמרא דמציעא [נ״ט ע״ב] בעובדא דר׳ אליעזר בתנורו של עכנאי דאמר הקב״ה נצחוני בני, לא שהיה נצחון ממש חס ושלום שם, אלא אמר כן בדרך חיבה שהיה מחבב אותם, והוא על דרך שאמרו רז״ל גם הקב״ה תמיה עמהם ואומר בני איך נצחתם, הרי זה דכתיב [זכריה ח׳ ו׳] כי יפלא בעיני העם הזה גם בעיני יפלא, ובאמת הוא יודע שהם לא נצחו היצר הרע בכחם אלא בעזרתו, ועם כל זה אומר להם כדי לשמחם ויטב לבבם. **ומה שאמרו** כאן (פסחים קיט.) זמרו למי שמנצחין אותו ושמח, היינו בענין בטול הגזרה בהא דגזר לכלותם בשביל מעשה העגל, ובא משה רבינו ע״ה והתפלל לפני הקב״ה שיבטל הגזרה וקבל תפילתו וביטלה, וקרי לה נצוח שלבסוף דבריו יתברך בגזרה לא נתקיימו, אך באמת מי ביטל הגזרה הקב״ה בעצמו ביטל הגזרה על ידי שמחל. **וכל מקום** שאמרו רז״ל (מועד קטן טז) הקב״ה גוזר וצדיק מבטל, דכתיב [שמואל ב׳ כ״ג ג׳] צדיק מושל יראת אלקים, לא אמרו צדיק מבטל אלא בלשון מושל, דבאמת הקב״ה בעצמו הוא אשר ביטל גזרתו, ורק מפני שביטל גזרתו בעבור אהבתו בצדיק ותפלתו, לכך תלו הביטול בצדיק. וכן אמרו מושל הוא לשון מושאל ואין נקרא נצוח מאחר דהקב״ה שגזר תחלה הוא אשר חזר וביטל דברי גזרתו ורק מחמת שביטל גזרתו כדי לעשות רצון הצדיק. **וחוץ מדבר** זה שהוא ענין ביטול גזרה לא שייך לומר לשון נצוח כנגדו יתברך, הן בענין ידיעה, הן בענין הבנה וסברא ושקול הדעת, כי הוא יתברך אלקי אמת ויודע מה שבלב ומה שהיה ומה שעתיד להיות אין דבר נעלם ממנו, וכן דבר הנגזר מכח סברא ושקול הדעת, הכל גלוי לפניו שיודע האמת ויודע מה שתחייב בו הסברא האמיתית, ויודע מה שיוכל זה לטעון ולהשיב קודם שירגיש וקודם שישיג זה התשובה והטענה, דאי אפשר לשום בריה שישכיל בדעתו דבר שלא יעלה במחשבתו יתברך, והחושב הפך זה הרי זה כופר בודאי. ומה שאמר הקב״ה לדוד אי מנסינה לך לא יכלת, ודאי כן הוא האמת שלא היה יכול לכוף יצרו אם היה הקב״ה עוזב אותו בבחירתו שלא יעזור לו לכבוש את יצרו, ודוד המלך ע״ה נמי ידע דהכי הוא האמת, ומה שאמר אחר כך גלוי וידוע לפניך דאי בעיא למכפייה ליצרי הוה כייפינא, כוונתו דהוה כייף ליה על ידי תפילה שהיה משתדל להרבות בתפלה לפני הקב״ה שיעזרהו לשלוט ביצרו, וברית כרותה לתפילתו של צדיק שלא תשוב ריקם, ובודאי הקב״ה היה מקבל תפילתו והיה עוזרו לשלוט ביצרו, אך אמר אני לא השתדלתי על ידי תפלה לעשות לי עזר מאיתך כדי לכוף את יצרי, אלא הנחתי עצמי עזוב בבחירה שלי, כי חששתי אם אעשה כן העולם לא ידעו האמת שאתה עזרתני לכוף את יצרי על ידי תפלה, אלא אומרים עבדא זכי למריה, כי רואין שאתה אמרת בתחלה אי מנסינה לך לא יכלת לשלוט, ורואין דלבסוף שלטתי ביצרי, ולכך לא השתדלתי לעשות לי עזר מאיתך כדי לשלוט ביצרי אלא הנחתי הדבר על פי הבחירה שלי בלתי בקשת עזר ממך:

[כו] **יומא דף כב:** ״בן שנה שאול במלכו״, אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא, מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה, אחויאו ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה, אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש, הדר חזא סיוטא בחלמיה, אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל. אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו שאם תזוח דעתו עליו אומרין לו חזור לאחוריך אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו.

[כז] **חומת אנך לחיד״א** על תהילים פרק ז פסוק א – וז״ש שגיו״ן על דברי כוש דהוא שאול דכתיב בן שנה שאול שהיה נקי מחטא כבן שנה וזה מצד יראת ה׳ שהיה תמיד שם הויה נגד עיניו ובזה ניצול מיצר וזה רמז בתיבת כוש דהיה בין עיניו כ״ו שם הוי״ה ובזה מבטל יצר גימטריא ש׳ וזה רמז כוש כ״ו מספר שם הוי״ה. ש׳ בגימטריא יצ״ר ועוד בן ימיני דלא השתחוה לעשו. ועוד דבנימין בן יעקב אחד מד׳ שמתו בעטיו של נחש. ועם כל זה חטא שלא מחה זכר עמלק. והוא פלא.

[כח] **יומא דף כב:** אמר רב הונא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה **שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו** (פרש״י כמה סמוך ומובטח, ואין צריך לחלות ולדאג מכל רעה, מי שהקדוש ברוך הוא בעזרו, שהרי מצינו שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה, לבטל מלכותו, ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה) שאול באחת מאי היא? מעשה דאגג, והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים? אמעשה דאגג כתיב ״נחמתי כי המלכתי את שאול למלך״. דוד בשתים מאי נינהו? דאוריה ודהסתה, והא איכא נמי מעשה דבת שבע? התם אפרעו מיניה דכתיב ״ואת הכבשה ישלם ארבעתים״ ילד, אמנון, תמר, ואבשלום, התם (בשאול) נמי אפרעו מיניה דכתיב ״ויתן ה׳ דבר (בעם מן הבקר) [בישראל מהבקר] ועד

האריז״ל/כט\ שנשמת דוד כיון שהיתה קדושה מאד א״א היה להביא אותה לעולם אלא בהעלם בדרך של דומה לעבירה ועל כן היתה עשוקה בקליפות ויצאה ממנה עם הרבה בגדים צואים ועל כן סבל דוד הרבה יסורים כל חייו/ל\ ואע״פ כן בגודל צדקותו זכה להרוג את היצה״ר, הֵפֶךְ משאול שנולד צדיק וגם כשהומלך עדיין היה כבן שנה לחטא (יומא כב:) והיה עניו וצדיק/לא\, אבל אחרי שנעשה מלך נפל ממדרגתו הרבה/לב\. ואעפ״כ הקב״ה אומר לדוד במו״ק טז:/לג\ ששאול צדיק יותר ממנו. וגם במותו לא שלטה בו רימה/לד\. (עוד אריכות בהבדל והמחלוקת בין שאול לדוד עיין בהקדמה לתורה רפג/לה\)

ר׳ צדוק הכהן מלובלין מבאר (תקנת השבין אות ו׳) שבני רחל היו בחי׳ צדיקים מתחילה, ובני לאה היו בחי׳ בעלי תשובה, לכן בני רחל קרובים יותר ליפול בגאווה כירבעם, ושאול כמבואר (בתנא דבי אליהו). ובני לאה כלפי חוץ לא נראים יפה, וכלאה שעיניה רכות ורק בפנימיות היתה יפה מאד, שבכתה שלא תינתן לעשו, וכן דוד כלפי חוץ עד גיל עשרים ושמונה החזיקוהו לממזר (ילקוט המכירי קיח כח) וכל חייו החזיקוהו לבעל עבירה, ודייקא עי״ז זכה לתכלית השפלות, ותיקון המלכות בשלימות עד שזכה לתקן רגל רביעית במרכבה (זוהר ח״ב קז.) ולהיות משיח. ומבאר שם ר׳ צדוק שדייקא כיון שהם עלולים לחטא, גם ממהרים לשוב ולהודות, וזהו שלאה אחזה בפלך ההודאה, ואילו רחל בפלך השתיקה, לכן שאול לא הודה בחטאו שלא קיים דבר ה׳ למחות זכר עמלק. ועי״ש שבני רחל עלמא דאתגליא בו הצדיק חשוב מבע״ת, אבל בני לאה עלמא דאתכסיא בו בעל תשובה גדול יותר, וכן לעתיד בבחי׳ ה׳ יראה ללב, יראה לשון עתיד, לכן דווקא דוד נבחר להיות משיח. ועל כן שאול אע״פ שנולד צדיק גדול מאד, נשארה בו מדת הנצחנות קצת לפי מדרגתו, ואילו דוד המלך שנלחם ביצרו הגדול עד

עת מועד״. התם לא אפרעו מגופיה. התם (בדוד) נמי לא אפרעו מגופיה, לאיי אפרעו מגופיה, דאמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ופרשו הימנו סנהדרין ונסתלקה הימנו שכינה דכתיב ״ישובו לי יראיך וידעי עדותיך וכתיב השיבה לי ששון ישעך״.

כט **בשער הגלגולים** הק׳ ז׳ – דוד המלך ע״ה, היתה נפשו גבוהה עד מאד, אמנם ע״י חטאו של אדה״ר הקדום, מאז ירדה אל עמקי הקליפות בסטרא דנוקבא של הקליפה, וכאשר נולד דוד, היה פעם א׳ שיצא מן הקליפות, ולכן לא התחיל תקונו אלא מבחי׳ העשיה הנקראת נפש ובלבד לסבת היותו מגולגל ממדרגה השלישית כנז״ל. וז״ס הנזכר בסבא משפטים דף ק״ג ע״א, וגם בכמה מאמרים אחרים, כי דוד היה מסטרא דנוקבא ולא מדכורא, אלא בעולם המיתה הנקראת נוקבא, והבן זה:

וכן שם הקדמה לח ודע, כי לעולם כשהנשמה היא גדולה מאד, אי אפשר להוציאה מן הקליפות אלא ע״י מרמה ותחבולה, ...וכן דוד המלך ע״ה, לא יצא מן החיצונים, אלא באותו מעשה הנזכר לרז״ל על פסוק הן בעון חוללתי, שחשב ישי אבי דוד שבא אל פילגשו, והיתה אשתו ממש. וכן אשתו ראתה טפת דם בסוף הזיוג, וזש״ה ובחטא יחמתני אמי, כי אלולי כך, לא הניחוהו החיצונים לצאת לעולם. ועניין זה מבואר היטב שם בהקדמה טו עי״ש.

גם ראה **בראשית רבה** מא ד׳ מצאתי דוד עבדי היכן בסדום.

ל **ובמדבר קדמות** לחיד״א מערכת ד׳ יח חי. דוד המלך ע״ה, נשמתו היתה בעמקי הקליפות, והיה תחלת ביאתה, והיו מתגברים להחטיאו ומשום הכי לא נחשב לו עון כשאר אדם, וזהו שאמרו רז״ל אלמלא אתה שאול וכו׳. רבינו האר״י זצ״ל בשער הגלגולים. ואפשר שזהו שאמר הכתוב דבקה לעפר נפשי חייני כדבריך, כלומר הביטה וראה כי קודם בואי לעולם הזה דבקה לעפר שהם הקליפות נפשי שהיתה עד עפר בעמקי הקליפות, ולכן חייני כדברך ושא לחטאתי.

לא **ראה במדבר רבה** יא ג׳ שקל כבוד עבדו ככבוד עצמו ופירש הרד״ל שם שהכוונה למ״ש (שמואל א ט ה) הֵמָּה בָּאוּ בְּאֶרֶץ צוּף וְשָׁאוּל אָמַר לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר עִמּוֹ לְכָה וְנָשׁוּבָה פֶּן יֶחְדַּל אָבִי מִן הָאֲתֹנוֹת וְדָאַג לָנוּ: דהיינו שאמר לנו ולא אמר לי.

וזה לשון המדרש – עד שלא חטא שאול ושאול לקח את המלוכה אין כתיב כאן אלא (שמואל א יד) ושאול לכד המלוכה על ישראל וגו׳ מהו (שם) בכל אשר יפנה ירשיע נצח (פרש המהרז״ר שהרשיע את אוייביו וניצחם) באיזו זכות בזכות מצות ומעשים טובים שהיו בידו שהיה עני ואוכל חולין בטהרה ומבזבז את ממונו וחס על ממונן של ישראל **וששקל כבוד עבדו לכבוד עצמו** רבי יהודה בר נחמן בשם ר׳ שמעון ב״ל אמר ושהיה בן תורה דכתיב (משלי ח) בי מלכים ימלוכו וגו׳ וכיון שחטא (שמואל א כח) וירא שאול את מחנה פלשתים וייראו וגו׳

לב **ראה תנא דבי אליהו רבה** (איש שלום) פרשה כט – שאול מלך ישראל גסות רוח היתה בו, לפיכך נהרג ונעקרה ממנו מלכות, שנאמר ויאמר שמואל ומה קול הצאן וגו׳ ויאמר שאול מעמלקי הביאום וגו׳ (ש״א =שמואל א׳= ט״ו י״ד וט״ו), משלו משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שאמר לבנו, בני, גדור שדה זו, עדור שדה זו, השקה שדה זו, גדר מקצתה ולא גדר כולה, עדר מקצתה ולא עדר כולה, השקה מקצתה ולא השקה כולה, כיון שבא אביו אמר לו, בני עשית כל מה שפיקדתיך, אמר לו, וכי מאחר שלא עשיתי למה פיקדתני, מיד מחזיר פניו באביו, שנאמר ויאמר שאול אל שמואל יען אשר שמעתי בקול ה׳ וגו׳ (שם /שמואל א׳ ט״ו/ כ׳), ולא עוד אלא שמשמר קינאה ונקמה בלבבו על ישראל בכל מקומות מושבותיהם, מה שנצטוה לעשות לא עשה, עתה לך והכית את עמלק (שם /שמואל א׳ ט״ו/ ג׳), מה שלא נצטווה לעשות עשה, הרג את נוב עיר הכהנים (וגו׳), וזלזל בעריות ונתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי וגו׳, ושאל באוב וידעונים, והרבה לעשות תועבות גדולות בישראל, לפיכך נהרג ונעקרה מלכותו.

לג **מועד קטן דף טז:** ודאתן עלה, מיהא אחרונים – מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי היא? וידבר דוד לה׳ את דברי השירה הזאת ביום הציל ה׳ אתו מכף כל אויביו ומכף שאול. אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: דוד, שירה אתה אומר על מפלתו של שאול? אלמלי אתה שאול והוא דוד – איבדתי כמה דוד מפניו. היינו דכתיב שגיון לדוד אשר שר לה׳ על דברי כוש בן ימיני. וכי כוש שמו? והלא שאול שמו! אלא: מה כושי משונה בעורו – אף שאול משונה במעשיו.

דף על הדף – כותב החזון איש (או״ח אחרי סי׳ קנ״ו בליקוטים מגליונות הגמ׳): יש לתמוה שהרי מצינו בקרא שדוד הספיד וקונן על שאול, ושירה זו מה היא. אלא שדוד הי׳ סבור שכמו שכשמת אביו הרי הוא מברך גם ברוך דיין האמת, וגם הטוב והמטיב על הירושה שנפלה לו לחלקו כדאי׳ בברכות (נ״ט ע״ב), כן אף על פי שהתאבל על מיתת שאול, אבל הי׳ לו לומר שירה שמעבשיו יהי׳ לו שלום ושלוה. והקב״ה אמר לו שהכא מחמת גודל הצרה והכאב, לא הי׳ לו לערב שום דבר שמחה. ועוד ששם הברכה דהטוב והמטיב הוא על חפצא אחרת – על הנכסים, משא״כ הכא אמר שירה על עצם המיתה.

לד **בפרקי דרבי אליעזר פי״ז** אמרינן דבסוף מלכותו של דוד העבירו עצמות שאול ובניו מיבש גלעד ומצאו את עצמות שאול ויונתן בנו שלא שלטה בהם רמה.

לה **וראה שם** בקושיא ד׳ טעם שלא הרג את אגג כי סבר שלא ראוי להיות משיח, וישראל לא ראויים לגאולה עדיין.

שנעשה לבו חלל בקרבו ביטל את מדת הנצחנות דסט״א בתבלית, כדמצינו שכששמעי בן גרא קילל אותו הודה שמשמים נגזר עליו שיקלל, וכשהוכיח אותו נתן על בת שבע מיד הודה חטאתי.

עד כאן ההקדמה

*

תורה קכב [לו]

רבנו מזהיר כאן ממדת הנצחון דסט״א שאדם כדי לנצח את חברו יכול להשליך את האמת אפילו שהיא לנגד עיניו, אבל כתיב והלכת בדרכיו על כן צריך להזהר בזה מאד שלא הנצחון יהיה התכלית אלא האמת. כמ״ש

(שמואל א טו)/לז\ **וגם נצח ישראל לא ישקר.**

פשוטו של מקרא נצח לשון נצחיות ישראל שהוא הקב״ה לא ישקר לדוד אחר שהבטיח לשמואל שדוד ימלוך על ישראל אחרי שאול/לח\. ורבנו דורש נצח לשון ניצחון, לומר שמדת הניצחון של הקב״ה אינה כשל בשר ודם שמתערב בה ישות וגאווה שעל כן כדי לנצח דוחה את האמת, אלא גם הניצחון שלו ית׳ הוא רק כדי לגלות אמת.

כי זה ידוע[לט] (אפילו למחקרים)/מ\ **שמדת הנצחון** [מא]/מב\ הנפולה **אינה סובלת** (את)/מג\ **האמת,** נראה ש״אינה סובלת״ אין הכוונה שהיא שונאת אותה, אלא שאינה סובלת מלשון סבל הנושא משא כבד, כך

לו לא ידוע מתי והיכן נאמרה

לז **שמואל–א פרק טו** (כז) וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק בִּכְנַף מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע: (כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְדֹוָד אֶת מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלֶיךָ הַיּוֹם וּנְתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ: (כט) וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

פרש״י – (כט) וגם נצח ישראל לא ישקר – ואם תאמר אשוב מעוני לפניו, לא יועיל עוד ליטול את המלוכה ממי שנתנה לו, כי הקב״ה שהוא נצחונו של ישראל, לא ישקר מליתן הטובה לזה שאמר ליתן:

הר״י קרא (כט) [וגם וגו׳.]. ושמא תאמר אשובה לי וגם הקב״ה ישוב ונחם על הרעה לכך נאמר וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי מאחר שאמר נחמתי כי המלכתי את שאול וזעקתי כל הלילה לא אדם הוא להנחם. ובמסורת הגדולה מצינו. נצח נצח תבוא עד דור אבותיו. לשון לנצח נצחים. וגם נצח ישראל פי׳ הקב״ה שהוא ניצוחן של ישראל. ועל שם שלא חשש לנקום נקמתם של ישראל כראוי נופל הלשון לקרוא שמו של הקב״ה נצח ישראל שהוא נלחם לישראל ונוקם נקמת בני ישראל: **ולא ינחם.** שנאמר לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם:

מראות הצובאות לאלשיך – וזהו וגם נצח ישראל לא ישקר כו׳ והוא כי הוא ית׳ הנצחי וכל דבריו קיימים אשר הוא נצח של ישראל אבינו אלהיו ולא ישקר במה שאמר לו גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו והיא מאמרם ז״ל (ב״ר פפ ד׳ ותנחומא וישלח כט) כי את זו דרש אבנר כשהמליך את איש בושת כי אמר גוי זה בנימין קהל גוי׳ הוא על יוסף שנולד בבר שיחלק לשני שבטי׳ ומלכי׳ מחלציך יצאו הוא על בנימין שעדיין לא נולד וממנו יצאו מחלציו שני מלכים ואין אלא שאול ואיש בושת וזה יאמר קרע ה׳ את ממלכות ישראל מעליך בלבד אך וגם כמו שמתקיים זה גם נצח ישראל אשר דבריו קיימים לנצח והוא נצח של ישראל אבינו לא ישקר במאמרו ומלכים מחלציך יצאו שכולל את מלכות בן שאול לא ישקר ולא ינחם מאשר אמר.

או יאמר וגם נצח כו׳ והוא כי הלא כמו זר נחשב למה לא הועיל וידוי ותשובה לשאול כמו לזולתו כי גם על זה פקחו עיניהם רז״ל באומרם דוד בשתים ועמדה לו שאול באחת ולא עמדה לו.

אך אחשבה כי בכל דבריו אלה לא כיוון שמואל כי אם לדבר על לב שאול להסיר דאגה זו מלבו בד׳ או חמשה דברים ובראשון היחל פתח דבריו באומ׳ הלא אם קטון אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה כלומר ועל כן מדקדק עמך ביותר כי וסביביו נשערה מאד. שנית כי הלא כל אשר משחך ה׳ למלך על ישראל לא היה כי אם על מה שוישלחך ה׳ בדרך ויאמר לך והחרמת כו׳ וכמו שכתבנו למעלה כי על היותו מבנימין ונפילת עמלק היה ביד בני רחל הומלך שאול שאם לא כן המלכות ליהודה היתה ואחר אומרו הגזרה והתודה ואמר חטאתי כי עברתי כו׳ היחל להפיס דעתו על העדר התקון ואמר אל יקשה בעיניך כי לפנים מן השורה התנהג עמך, כי הלא מאסת את דבר ה׳, והיה לו ית׳ למאסך, ולא מאסך רק ממלך על ישראל בלבד, ולא עוד, כי אם קרע ה׳ כו׳ מאליך כלומר ועוד נשאר מלכות על בנך כמדוב׳ בקודם, ועדיין היה לך לדאוג למה לא תועיל התשובה גם למלכות כאשר לזולתך, כי דע וראה כי וגם יש טעם לזה כי הנה נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם, כי הוא ית׳ הנצחי של ישראל אבינו אשר ברוח קדשו המפיע בו לומר גור אריה יהודה כתרגומו מדבית יהודה יקום מלכא כו׳, ושיהיה לנצח כי לא יסור שבט מיהודה כו׳ עד כי יבא שילה שהוא מיהודה מלכו׳ קיים לעד לא ישקר, ועל כן לא היה אפש׳ שתתקיי׳ מלכותך לעד, ויהיה עונשך דבר אחר, כי המלכו׳ שלך שאול היה אתך, כי של יהודה הוא בעתם, כי לא ישקר ולא ינחם, וכן הוא אמת כמדובר למעלה ועד ממהר כי על כן לא נמשח שאול בקרן ולא בשמן המשח׳ כ״א בפך ובשמן אפרסמון, וכן ארז״ל שכוונה חנה באומרה רמה קרני של דוד ולא רמה פכי של שאול: עכ״ל האלשיך.

לח **כך פרש״י** אבל עיין פירוש ראשון **באלשיך** כאן שהכוונה להבטחה שהבטיח יעקב אבינו בברכתו לבנימין מלכים מחלציך יצאו דהיינו שניים, והכוונה ששמואל אמר לשאול גם זה יתקיים בבנו איש בשת. כמחז״ל (בב״ר פב ד׳ ותנחומא וישלח כט) שכך דרש אבנר כשהמליך את איש בשת.

לט בדפו״ר- ידוע למחקרים

מ **על פי דפוס ראשון**, אבל נראה שאין לגרוס כך שהרי מוהרנ״ת מחק תיבה זו, ועוד כי לא צריך חקירה כדי לדעת דבר שרואים בחוש.

מא עיין תורה עה ותורה קכד

האמת כשהיא כבדה ולא מתאימה לנצחן, אזי הוא משליך אותה לצורך הניצחון. **כי** הנצחן דהיינו אדם שלא זיכך את דמיו/[מד], מדת הניצחון שלו נובעת מישות וגאווה, על כן **אף אם יראה לעינים דבר אמת, ידחה אותו** ולא יודה שטעה **מחמת** תאוות **הנצחון** [מה], **וזה מבורר מאוד**[מו] דהיינו שרואים זאת בחוש.

יסוד ועומק הענין הוא שספירת הנצח היא בחי׳ רגלין שמוליך לחוץ את האמת מהתפארת למלכות, ושם עומד הסט״א למנוע שלא תאיר האמת במלכות כדי שלא יוכל האדם להמליך את הקב״ה כראוי, על כן השם של ספירת הנצח הוא הויה צבקות כי הוא בחי׳ צבא היוצא להילחם להאיר את האמת למלכות, אבל במלחמה ומחלוקת יש אחיזה לסט״א, ובקל מתגבר היצר לנצח, על הכוונה האמיתית לגלות אמת, ואזי כדי לנצח עוזב את האמת ומגלה שקר.

אך לא כמדת בשר ודם מדת הקב״ה שבשר ודם נולד עם ישות וגאווה ועל כן מידותיו נפולות עד שמזכך אותן ובכללן מדת הנצחון, ועל כן כולו שקר/[מז], עד שיבטל הישות וגאוה ויהיה נכלל באמת של הקב״ה, **כי הקב״ה** והחפצים לעשות רצונו/[מח] **אף בהנצחון הוא אמת, ואינו משקר ח״ו.** כי הקב״ה חותמו אמת כמבואר בשבת נה./[מט] והכוונה לחתימתו, דהיינו שמו הנגלה המלמד על מהות דרך הנהגתו, שהיא בגדרי האמת ולא סובל שקר. על כן גם כשהוא מתגבר בנצחנות על האדם, זה על מנת להכניע את השקר ולהשליט את האמת./[נ] ואדרבה גם שמח כשמנצחים אותו בביטול גזרותיו/[נא], ואפילו כשפוסקים בארץ הפך מה שהוא פסק למעלה, כגון (ב״מ נט:)/[נב] במחלוקת חכמים ורבי אליעזר בתנורו עכנאי. והטעם כי

[מג] **עיין תורה עה** – כִּי יֵשׁ מִדַּת נִצָּחוֹן וּמַחֲלֹקֶת וּמִלְחָמָה, וּמִדָּה זֹאת בָּאָה מִדִּמִּים שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַד בָּהֶם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי עִקַּר מִדַּת הַנִּצָּחוֹן הוּא מֵהַדָּמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ס״ג): ״וְיֵז נִצְחָם״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ״דָּמִים״. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְבַטֵּל מִדַּת הַנִּצָּחוֹן וְהַמַּחֲלֹקֶת, וְלִרְדֹּף אַחַר הַשָּׁלוֹם, כִּי ׳לֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה אֶלָּא הַשָּׁלוֹם׳ (עוּקְצִין פ״ג). וְזֶה זוֹכִין עַל יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר הַרְבֵּה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, עַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לְשָׁלוֹם:

תורה קכד – שִׁיר מִזְמוֹר לַמְנַצֵּחַ, ׳זִמְרוּ לְמִי שֶׁמְּנַצְּחִין אוֹתוֹ וְשָׁמֵחַ׳ (פְּסָחִים קיט). כִּי בְּשֶׁמְּדַבֵּר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בְּטָעֲנוֹת וּבַקָּשׁוֹת, רוֹצֶה לְנַצֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּבְיָכוֹל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ תַּעֲנוּג מִזֶּה. עַל כֵּן שׁוֹלֵחַ לוֹ דִּבּוּרִים שֶׁיּוֹכַל לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ כְּבְיָכוֹל, כְּדֵי לְקַבֵּל הַתַּעֲנוּג. כִּי בְּלֹא זֶה הָיָה אֶפְשָׁר לְבָשָׂר וָדָם לְנַצֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַצְמוֹ שׁוֹלֵחַ וּמַזְמִין לוֹ דִּבּוּרִים וּטְעָנוֹת לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ כַּנַּ״ל:

[מג] **אינה סובלת האמת** – צ״ע מדוע לא אומר ״אינה סובלת את האמת״? וצ״ע כיון ש״את״ מלמד על עוד איזה דבר טפל הנוסף לעיקר (כמבואר בפסחים כב:) האם כאן בכוונה לא כתב את, כדי לא לרבות כלום?

[מד] **כמבואר** בתורה עה שמדת הנצחון הנפולה דהיינו בחי׳ מחלוקת היא מהדמים שלא עבד בה את השם ית׳.

[מה] פ׳ ולא יודה שטעה ועיין פלא יועץ ערך טעות אין אדם בעולם שלא יטעה. ועיין אבות ה׳ ז׳ אחת מז׳ מדות החכם מודה על האמת. עיין מהר״ל נצח ישראל פי״ח עפ״י פסחים קיח: ליושבים לפני ה׳ זה המכיר חבירו בישיבה הפ׳ שמודה לו על האמת. עיין לק״ה ברכות ראיה וברכות פרטיות ה׳ ב׳

[מו] מתרלו - מאד

[מז] **כמבואר במדרש** ב״ר פ״ח אות ה׳ כשרצה הקב״ה לברא אדם, מדת החסד אמרה יברא שהוא גומל חסדים, ומדת האמת אמרה אל יברא שהוא כולו שקרים.

[מח] **כך לשון** מוהרנ״ת בלק״ה ראיה וברכות פרטיות הלכה ה אות ב׳, הנ״ל. ונ״ל שהכוונה שאין בהם נצחנות פגומה שדוחה אמת כדי לנצח. אבל ממש כמו הקב״ה ששמח כשמנצחים אותו, היא מדרגה הרבה יותר גבוהה ושייך רק מי שזיכך לגמרי כל חומריות שבו כי אפילו צדיק עדיין שמח כשמגלה שהוא כיוון לאמת יותר מחברו בלימוד סוגיא.

ואע״פ שבספר חסידים אומר אם ניצחת חברך אל תשמח שם אין כוונתו לשמחה כזו אלא לניצוח בענייני גשמיות. כנ״ל. עי״ש ז״ל – ספר חסידים (מרגליות) סימן קסג – אם נצחת את חבירך אל תשמח מוטב שתהי׳ מנוצח משתהי׳ מנצח שהמנצח את חבירו בעוה״ז, מוסרים אותו ביד מנוצח לעתיד לבא.

[מט] **וכן** ביומא סט: וסנהדרין סד.

[נ] **צ״ע מהגמ׳** ב״מ נט: נצחוני בני שלכאורה האדם שכולו שקר נצח את האמת, ועיין בפסחים קיט. שהקב״ה שמח שמנצחים אותו. ואיך שייך שישמח שהשקר מנצח את האמת. והתירוץ שכיון שהשליך אמת ארצה כדי שתהיה מתקבלת בלב בני אדם, נמצא שהאמת בעולם השקר אינה האמת שבעולם האמת, וביחס אליה נחשבת שקר, ועל כן הקב״ה שמח כשמתקיים רצונו שבארץ האמת היא כפי שמתקבלת בלב הרבים ולא היחיד אפילו כשהיחיד מכוון לאמת של שמים כרבי אליעזר. ועיין לעיל בקושיות שיש לעיין בזה א״כ מדוע בספק בהרת שהיתה במתיבתא של שמים ירדו לשאול את רבה בר נחמני.

[נא] **פסחים קיט.** – אָמַר רַב כָּהֲנָא מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, מַאי דִּכְתִיב: ״לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד״ — זַמְּרוּ לְמִי שֶׁנּוֹצְחִין אוֹתוֹ וְשָׂמֵחַ. בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם. בָּשָׂר וָדָם — מְנַצְּחִין אוֹתוֹ וְעָצֵב, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא — נוֹצְחִין אוֹתוֹ וְשָׂמֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו״.

רש״י – **לולי משה בחירו** – אלמא משתבח ביה קרא במשה וקרי ליה בחירו משום דהשיב חמתו מהשחית אלמא שמח הוא בכך:

[נב] **בבא מציעא דף נט:** – ואמר להם (רבי אליעזר) אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא, מאי לא בשמים? היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות. אשכחיה רבי נתן לאליהו אמר ליה מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? אמר ליה קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני. אמרו אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש ונמנו עליו וברכוהו.

במתן תורה השליך הקב״ה אמת ארצה/[נג] כשציוה אחרי רבים להטות, נמצא שבארץ הלכה כפי הבנת והשגת רוב החכמים ואפילו נגד מיעוט שגדולים וחכמים מהם/[נד]. נמצא אע״פ שהאמת שבארץ בעולם השקר היא לא כמו בעולם האמת, הקב״ה שמח בה (דהיינו באמת שהיא בחי׳ שקר) כיון שחכמים רבים מסכימים לדעת אחת (תורה ב׳ תנינא). ועד כדי כך שמי שיפסוק בארץ כמו שפסק הקב״ה בעולם האמת, מחרימים אותו, ובזמן הסנהדרין אף סוקלים אותו כדי זקן ממרא/[נה].

וזהו שאמר שמואל הנביא לשאול המלך אחרי המלחמה בעמלק, שחטא בה שאול שלא הרג את אגג והניח לעם לבזוז את הצאן/[נו], קרע הקב״ה את המלכות ממך והיא תינתן לרעך הראוי לה ממך, ואמר לו בלשון הזה **וגם נצח ישראל לא ישקר**/[נז] כי גם אם שאול יעשה תשובה (כפרש״י שם), ותשובה קדמה לעולם כי היא יסוד העולם שהכין תשובה לאדם כיון שמצד מהותו עלול לחטא, וע״י תשובה יתהפך דינו, אעפ״כ הקב״ה לא יחזיק מתוך נצחנות בדעתו הראשונה שתשובה מועילה לחוטא/[נח], כי אצלו מדת הנצח היא להפך שלא סובלת את השקר, על כן כיון שהבטיח שדוד ימלוך כי הוא יותר ראוי למלוכה, בוודאי לא ינחם ויחזור בו, כי אינו כאדם שכשיוצא למלחמה לנצח את חברו משנה מהאמת כדי לנצח:

עד כאן ביאור חברותא לתורה קכב

*

חנה הולידה את שמואל רבן של נביאים שתיקן את מדת הנצח.

שער הפסוקים – ספר שמואל א׳ – ותדור נדר ותאמר ה׳ צבאות אם תראה בעני אמתך וגו׳: – צריך להבין, על מה זה קראו רז״ל במדרש, את שמואל, רבן של נביאים. וגם על מה זה שאמרו רז״ל, (אגדת שמואל הובא בילקוט שמואל א׳ רמז עח סופו) שארבעים שנה קודם שנולד שמואל, היתה בת קול יוצאת ואומרת, עתיד צדיק אחד להיות בעולם, ושמואל שמו וכו׳. וגם מאי רבותיה דחנה, דאמרה אם ראה תראה וכו׳, וארז״ל (ברכות לא:) אם ראה מוטב, ואם לאו תראה אלך ואסתתר וכו׳, והלא כל שאר הנשים העקרות יכולות לעשות כך. ועוד מה ענין שארז״ל (ב״ב טז.) דשטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. ומה ענין השטן דנשקיה אכריעה דר׳ אחא, כשדרש כך, ולא נשקו על פיו, או על ידיו, וכיוצא. ועוד מה ענין מ״ש אח״כ, לפנים בישראל יקרא הנביא הרואה. ובפסוק א׳ אומר, וידע כל ישראל כי נאמן שמואל לנביא, ולא אמר לרואה:

אבל הענין יובן, ממ״ש בסבא דמשפטים (דף קיא: שער הגלגולים לג), בפסוק ויאבק איש עמו ויגע בכף יריכו, (בשנת ב״א קצג) דמתמן ואילך, אתפגים נצח ירכא ימינא, ולא הוה נביא דאתנבי מתמן, עד דאתא שמואל, (שנולד 637 שנה אח״ב בשנת ב״א תתל) וע״ד איתמר ביה וגם נצח ישראל לא ישקר. **ולסיבת** פגימת הנצח הנזכר דמתמן נביאים, לא היו יכולים לראות נבואתם בצחצוח ובזכות, ולכן נקרא רואה, ולא נביא, כי היה רואה הנבואה, אך לא היה רואה הכל בשלימות, כדי שיוכל להיות מספר

[נג] **עפ״י הפסוק** בדינאל ח׳ ותשלך אמת ארצה. ובב״מ נט הנ״ל מבואר שבמתן תורה פסק אחרי רבים להטות, נמצא שאז היה בחי׳ של השליך אמת ארצה. אבל במדרש רבה מבואר שקודם בריאת האדם השליך את מדת האמת ארצה. – מדרש רבה בראשית פרשה ח פסקה ה – א״ר סימון בשעה שבא הקב״ה לבראות את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא הה״ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה מה עשה הקב״ה נטל אמת והשליכו לארץ הה״ד (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה.

צ״ע הרי עדין שלום אמר אל יברא ומדוע רק את האמת השליך? **וצ״ע** חסד ואמת נפגשו משמע התווכחו אבל לא נשקו, ואילו צדק ושלום אע״פ שהיה חילוקי דעות אבל נשקו. ואולי לכן השליך אמת דווקא. **ועוד** כי שלום הוא דייקא בין שני הפכים (תורה פ׳) וא״כ אחר הקטטה יותר מתגלה השלום, אבל אמת היא אחת שלימה בכל שלימות כל מעט שקר כבר סילק אותה, והאדם בעצם היותו נברא יש בו אחיזת השקר. לכן השליך דווקא את האמת. **וצ״ע** מה הועיל שהשליך, הרי אמת היא מדתו וחותמו, ואם אחר שהשליך כבר אינה למעלה א״כ ח״ו יש שם שקר. **אלא צ״ל** שהראה להם שיש אמת שצומחת מהארץ, שאמנם היא לא כמו האמת שלמעלה, אבל יש בה מעלה שאין אותה באמת שלמעלה ,כי היא צומחת מתוך חושך והעלם, מתוך התגברות על החושך.

[נד] **כמבואר בעירובין יג:** הנ״ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו.

[נה] **הרמב״ן על ב״מ נט:** וברכוהו פירוש שהחרימו את ר״א שזה חמור מנדוי ואילו היה בזמן הבית היה חייב מיתה כזקן ממרא. ועיין בזה בקונטרס עמק הברכה להרד״ל ברישׁ פ׳ לפרקי דר״א שדן שם בארוכה בדברי הרמב״ן האלה.

[נו] **וזה היה** כבר חטאו השני כמבואר בשמואל–א פרק יג שאחרי שנצח את עמון ולפני המלחמה בפלישתים ציוה עליו שמואל להמתין עד ששמואל יקריב קרבן לה׳ ונכנע שאול ללחץ העם ולא המתין לשמואל אלא הקריב בעצמו.

[נז] **צ״ע כי** מדבר מניצוח ולכאורה לא מובן איזה התנצחות שייך בעניין שלא יחזור מהבטחת המלוכה לדוד המלך עד שממנה מביא רבנו ראייה לכך שהקב״ה גם בניצוח הוא אוחז באמת. ראה לעיל בקושיות שני תרוצים.

"וגם נצח ישראל לא ישקר" – צ״ע ״וגם״ מה בא לרבות? **ראה פרש״י** שגם אם תאמר אשוב מעוונ׳ לפניו לא יועיל עוד ליטול המלוכה ממי שנתנה לו כי הקב״ה שהוא נצחונו של ישראל, לא ישקר מליתן הטובה לזה שאמר ליתן:

וצ״ע הרי עדין לא אמר זאת לדוד ומדוע נקרא שקר אם יחזור בו? וצ״ל כיון שאמר לשמואל כבר לא יכול לחזור בו. **ואולי גם** אפ״ל ששמואל אומר הקב״ה הוא נצח והנצח הוא מעל הזמן שם לא שייך חרטה, כי הכל בזמן אחד, לכן לא שייך שיחזור בו כמו האדם החי בעולם השקר שתחת הזמן.

[נח] **כך נראה** לי לבאר את ההוא אמינא. כיון שרבנו לא ביאר זאת. וראה ביאור **אלשיך** לפסוק נצח ישראל לא ישקר בפירוש השני טעם שלא התקבלה תשובתו של שאול כי עליו הקפידו יותר כיון שנולד צדיק. כמחז״ל דוד בשתים ועמדה לו שאול באחת ולא עמדה לו. כמבואר בהאריז״ל ששאול נולד צדיק אבל דוד היתה נשמה גבוהה מאד שהקליפה חטפה אותה והוא היה פעם ראשונה שבא לעולם עם הרבה קליפות שהיה צריך להסיר.

ומגיד ומנבא הדברים לעם, כי נביא מלשון ניב שפתים. **וכשבא** שמואל ותקן פגם הנצח, כי לכן כתיב בנבואתו, וגם נצח ישראל, אז נקרא נביא ממש, כי היה רואה הנבואה בצחצוח גמור, והיה יכול להניב הנבואה, ולפרסמה לישראל, כי על ידו נתקנה הירך ההוא, ומאז ואילך, כל שאר הנביאים היו יכולים להתנבא משם. נמצא כי הוא רבן של כל של הנביאים, כי הוא תיקן מקום הנבואה, ומכחו נתנבאו כלם. ובעבור זה היה בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת על לידתו, ולא אירע כן לשאר הנביאים, כי העולם כלו היה מצפה להתקן על ידו: **ובזה יובן** ענין חנה אמו, שאמרה אם ראה תראה, ויתבאר כמ״ש שם בסבא דמשפטים (דף קיא: הנ״ל), כי כשתיקן שמואל הנצח, ניתן סוד הירך אל הנחש, בענין ירך הסוטה כנודע, כי ניתן יריכה של סוטה לסמא״ל, תמורת ירך יעקב. וז״ש חנה, רבש״ע, תן לי את שמואל, שיחטוף הירך של יעקב מיד סמא״ל, ואז ישאר לסמא״ל ירך הסוטה. ולכן אם ראה הענין הזה מוטב, ואם לאו אלך ואסתתר. ואז בהיותי טהורה, אגרום כי גם הירך של הסוטה, אחטפנה מיד סמא״ל, כי לא יוכל לשלוט בי שאני טהורה, ועי״כ יקטרג ח״ו על ישראל, בראותו כי אפילו עצם היבש שזרקו לו, יחטפהו ממנו, ולכן מוטב שתתן לי את שמואל, שיתקן ירך של יעקב, וישאר ירך הסוטה לסמא״ל, וע״י העצם היבש הזה, ישתוק הכלב המנבח והמקטרג על ישראל, כדי שלא אסיר מידו גם את ירך הסוטה, ע״י שאסתתר, ועי״כ יגרום נזק לישראל, ואתה לא תחפוץ ודאי בכך: **והנה פנינה** צרתה, נתכוונה לשם שמים, והרעימה בדברים, כדי שלא תעשה כמו שאמרה, שתלך ותסתתר, ותגרום קטרוג על ישראל. אמנם מוטב שתתפלל, בדברי בקשה ותחנונים לשי״ת, עד שיתן לה את שמואל. וע״כ אתא שטן ונשקיה אכרעיה דרב אחא, כשדרש דרשא זו, כי גם השטן נתכוון לשם שמים, ע״ד שנתכוונה פנינה ממש. ולכן נשקו על יריכו, לרמוז אל כוונת הירך שביארנו, כי על זה היתה כוונתו, גם הוא לש״ש.

עוד שם פרק טו – וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם – הנה נודע, כי ישראל הוא ז״א, כנודע. ושמואל היה מתנבא מן הנצח דזעיר, ונודע כי כל אחיזת הדינים והקליפות הוא בהוד, בסוד כל היום דו״ה, תמורת הוד. ואעפ״י שהנצח והוד הם תאומים, והם תרי פלגי גופא כנודע (ע״ח שער לט פרק ג׳ ופרק ו׳), עכ״ז אין החיצונים נאחזים בנצח, כי הנה הם בחי׳ הרגלים התחתונים, ואם היו הקליפות נאחזים בשניהם, היה להם כח ואחיזה גדולה, ויחרב העולם ח״ו. ולכן לא נתן להם הקב״ה כח אחיזה, אלא בהוד לבדו. וז״ס מ״ש חז״ל, השקר אין לו רגלים. כי הקליפה הנקראת שקר, היא הפך מפסוק, וה׳ אלהים אמת: אמר שמואל (בן מהרח״ו), הענין הוא, שבקדושה יש השני רגלים יחד. ובקליפה אין להם אחיזה בשני הרגלים, אלא בשמאל לבד שהוא ההוד. ולזה הטעם עצמו, נקראים הקליפות שקר. לפי שכל אות משלשתם, אין לה ב׳ רגלים ע״ד הה׳ והח׳ וכיוצא, וז״ש ז״ל, השקר אין לו רגלים, ולכן נצח ישראל לא ישקר, כי אין השקר שולט בו:

*